

113322

A MAGYAR SZEMLE
KINCSESTÁRA, 71. SZ.

KATHOLICIZMUS

IRTA

SZABÓ VENDEL

BUDAPEST

MAGYAR SZEMLE TÁRSASÁG

A MAGYAR SZEMLE KINCSESTÁRA

KATHOLICIZMUS

IRTA

SZABÓ VENDEL

*a Pázmány Péter Tudományegyetem
theológiai fakultásának ny. r. tanára*

BUDAPEST, 1929

KIADJA A MAGYAR SZEMLE TÁRSASÁG

113322

A Magyar Szemle Társaság tulajdonában lévő
"Old Kenntonian Style" anyadúcokkal szedte és nyomta a
Tipográfiai Műintézet, Budapest, V, Báthory-utca 18

KATHOLICIZMUS

Sehol sem könnyebb, de egyszersmind seholsem veszedelmesebb a homályosság és kétértelműség, mint a vallási kérdésekben. Ezen okból szükségesnek tartjuk, hogy munkánk címét magyarázattal kísérjük. Legszívesebben mellőztük volna ezt a címet, mert félreértésre adhat alkalmat és könnyen azon látszatot kelti, hogy az, amit katolikus vallásnak nevezünk, nem más mint a kereszténység általános generikus fogalmának egyik faja, amely egyrészt magában foglalja ugyan mindazt, amit kereszténység alatt értünk, azonfelül azonban olyan tanításokkal és tulajdonságokkal is bír, amelyek már nem tartoznak a kereszténység fogalmához és amelyek a többi keresztény jellegű vallástól megkülönböztetik. Úgy tűnhetnék fel, mintha a manapság közhasználatban levő „keresztény vallások” kifejezést mi is magunkévá tennők, pedig tárgyalásunk alapgondolata épen az ellenkezője lesz.

A kereszténység — *christianismus* — nevét az ő isteni alapítójáról, Krisztusról nyerte és lényegében nem lehet más, mint a krisztusi tanítás alapján felépülő vallási rendszer, mely az istenemberi akarat és elgondolás megtestesítője. Amint egy Krisztus van, úgy a *christianismus* is csak egy lehet és több keresztény vallásról beszélni fogalmi ellenmondás.

Másrészt azonban a közhasználatban levő „kereszténység” kifejezés épen a közhasználatos fogalmi zavar miatt nem tűntetné fel világosan, miről akarunk beszélni,

azért választottuk, illetőleg fogadtuk el cím gyanánt a krisztusi Egyház egyik legősibb és évezredes használat által megszentelt jelzőjét, hogy mindjárt kitűnjék tárgyalásunk jellege és tartalma. Katholicizmus alatt ugyanis mindenki azon vallást érti, amely közel két évezredes fennállásában és fejlődésében a római pápa fősege alatt a krisztusi és apostoli jogfolytonosság birtokosának vallja magát és a római katolikus Anyaszentegyház tanításának összességét foglalja magában. Amikor tehát katholicizmusról beszélünk, ezt a kereszténység fogalmával azonosítjuk. Hasonlóképen az „Egyház” kifejezés is, — mint a magyar szókincs a latin „Ecclesia” nevet találóan visszaadja, mert az egységet és egyetlenséget domborítja ki, — egyedül a katholicizmus tulajdona, azért e három kifejezést: katholicizmus, kereszténység, Egyház, mint ugyanazon tartalmat jelentő szavakat használjuk.

Tudatában vagyunk, hogy sok ember előtt idegen-szerűnek hangzik, ha csak egy és egyetlen keresztény vallás jogosultságáról beszélünk. Nekünk azonban felelünk kell erre a kérdésre: Lehet-e több kereszténység? Igen vagy nem! Sokkal nagyobb és szentebb érdekek forognak kockán, mintsem ezt a kérdést elsikkadni engedhetnők. Ne mondja senki, hogy ilyen álláspont sérti azok vallási meggyőződését, akik ámbár nincsenek a katolikus Anyaszentegyház tagjai között, de lelkükben és szeretetükben ott él Krisztus, akit legjobb meggyőződésük szerint akarnak szolgálni és a keresztség felvétele által mégis csak a krisztusi nyájhoz tartoznak. Az elvi kérdések harcában és az igazság kutatásában nincs helye az érzékenykedésnek. Hiszen ha ők logikusan gondolkodnak és igazán meggyőződésük szerint tartják magukat keresztényeknek, ugyanazt kénytelenek a katolikusok felől mondani, amit mi állítunk róluk. Mi nem mondjuk azt, hogy ők személyükben nem keresztények és nem a krisztusi nyáj tagjai, sőt állítjuk, amint ezt bővebben

is ki fogjuk fejteni, hogy a jóhiszemű meggyőződés erejében az Egyház gyermekei és a krisztusi ígéretek örökösei; de azt igenis állítjuk, hogy tanrendszerük nem a krisztusi kősziklára van felépítve és a krisztusi Egyház látható testéről leszakítva azon veszedelemben forognak, hogy az emberi álbölcsesség támadásainak forgatagában elszakadnak az őket Krisztushoz fűző szeretetkötelékek és lelkükben végleg elmosódik a természetfeletti életre hívó Krisztus képe.

Előre kell azt is bocsátanunk, hogy ilyen kis munka keretében nem lehet elmondani mindent, ami tárgykörünkbe tartoznék. Csak nagy vonásokban tudjuk megrajzolni és vázolni a katolicizmus kétezer éves életének főbb mozzanatait és krisztusi alapokon való kiépülését. Tanrendszerének rövid összefoglalása veszedelmet rejt magában, — „brevis esse volo, obscurus fio!” —, a rövidség sokszor a homályosság szülője. Nem bocsátkozhatunk mélyebben a hitvédelmi, alapfogalmak, különösen a természetfeletti kinyilatkoztatás és Krisztus istensége bizonyításainak tárgyalásába sem. Mindezeket kénytelenek vagyunk a priori feltételezni már csak azért is, mert általuk a vitatkozás útvesztőjébe kerülnénk, amit ilyen szűk keretek között nem tudnánk elintézni. A vitatkozást különben is kerülni óhajtjuk, mert célunk egyedül az, hogy lehetőleg világosan előadjuk azt, amit mi katolikusok önmagunk és Egyházunk felől tartunk.

1. A KRISZTUSI EGYHÁZ MEGALAPÍTÁSA

A Messiást váró zsidó nép legszebb álma a nagy dicsőséges Zsidóország megalapításának teljesülése volt. Az elnyomatás keserű napjaiban elemi erővel tört fel a vágyódás a lelkekben Dávid és Salamon királyok idejének dicsősége után, amiről a szentiratok és a nemzeti hagyomány annyit beszéltek. A pogány római

birodalom nagyságát és hatalmát látván, élénk fantáziával színezte ki magának, hogy milyen lesz majd az övé, a messiási ország, amely még a rómaid is meg tudja majd törni. A próféták jövendölése szerint napkelettől-napnyugatig minden az új messiási ország jogára alá kerül, amelyben a béke és az igazság törvényei fognak uralkodni mindörökké.

És ime, az eljövendő Messiás előre megjövendölt eljövételének időpontjában — Dániel, 9. 25. — Palesztina egyik félreeső eldugott kis falujában fellép egy ember, külső látszat szerint Józsefnek, az egyszerű názárethi ácsnak fia és kezdi hirdetni a „jóhírt”, az Evangéliumot, mert elérkezett az idők teljessége, hogy Dávid trónja ismét felmagasztaltassék és Izrael letiport országának romjain felépüljön „Isten országa”, amelynek hívása a szívek és lelkek felett való uralom, uralkodója a „Béke Fejedelme”, aki „országolni fog Jákob házában mindörökké és az ő országának nem lesz vége”.

Amit Jézus, a názárethi Ismeretlen, hirdetett, nem volt új dolog; a zsidó nép prófétái Ámosztól kezdve majd egy évezreden át hirdették Izrael országának nagy szellemi és erkölcsi restaurációját és Mózes által megjövendölt nagy „prófétának” áldásos uralmát. Azonban a zsidó nép az ő nagy szabadságharcainak viharai után függetlenségét veszítve, elfásult lélekkel forgatta szentkönyveit, melyeknek a messiási országra vonatkozó jövendöléseiben nem tudta megtalálni sem Isten szándékainak mélységeit, sem önmagának hivatását és kiváltságtagságának nagy szellemi és természetfölötti koncepcióit. A vallási és szellemi ideálok helyébe politikai eszmék léptek és a zsidóság egész gondolatvilága a gyűlölt római iga lerázásának keresésében összpontosult.

A Messiás-várás általános volt, ami világosan kitűnik abból is, hogy a Messiást kereső napkeleti királyok kérdezősködéseire az írástudók nem azzal feleltek, hogy

még nem jött el az ő ideje, hanem titkos reménykedéssel szentkönyveik nyomán pontosan megmondták a hatalmát féltő Heródesnek a helyet is, ahol születnie kell. Amikor a Messiás előfutára megjelenik a Jordán partjain és bűnbánatot hirdet, hogy Izrael méltóképen fogadhassa a szabadítót, keresztelő szent Jánosban mindenki a Messiást sejtí: „... a nép várakozásban volt, és mindenki tanakodott szívében János felől, vajjon nem ő-e a Krisztus”. — Lukács, 3. 15. — A szent synedrium hivatalosan felszólítja nyilatkozattételre: „Ki vagy te? ... Miért keresztesz tehát, ha te nem vagy a Krisztus?” — János 1. 19. 25.

Jánossal szemben Jézus nyilvános fellépésének legelső idejétől kezdve nyilvánosan hirdette, hogy ő a „Felkent”, a Krisztus, a próféták jövendöléseinek teljesülése, aki csodáival bizonyította be isteni küldetését és tanításának természetfeletti jellegét. Amikor földi életének legünnepélyesebb pillanatában, amely élete és halála felett döntött, a zsidó főpapi tanács színe előtt áll, „a főpap mondá neki: Megesketlek téged az élő Istenre, hogy valld meg nekünk, te vagy-e Krisztus, az Isten Fia? Felelé neki Jézus: Te monád”. — Máté, 26. 63. 64.

Jézus földi életének minden tevékenysége két célt szolgált. Egyrészt véghez akarta vinni a megváltás munkáját, amely a kereszthalállal beteljesülést nyert; másrészt azonban mintegy párhuzamosan kiépítette az ő földi országának alapjait és megalapította az ő Egyházát, amely hivatva volt a földről távozó Krisztus belső misztikus életét folytatni, a megváltás gyümölcseit az emberek között megőrizni és a lelkek javára kamatoztatni. Amint az ószövetségben Isten a zsidó nép kiválasztásával az üdvrendszer centrális forgópontját alkotta meg és Izrael országának segítségével biztosította a monotheizmus vallás-erkölcsi tanait és értékeit, úgy az újszövetségben a krisztusi Egyház, az új „regnum Dei” lép a

régi helyébe, hogy a neki megígért isteni segítséggel örök időkre a nemzetek vezetője legyen a természetfeletti kinyilatkoztatás igazságainak sértetlen megőrzésével és tanításával.

Az Egyház lényege szerint a krisztusi megtestesülés folytatása és földi állandósítása. Isten Fia emberré lett, hogy elégtételadónk lehessen az isteni igazságosság előtt és emberi természete által testvérünké válts, hogy mint testvér a vér kötelékeinek erejében magához emeljen és közbenjárásának ezáltal is nyomatékot adjon. Ezt a misszióját örök időkre akarta gyakorolni és pedig itt köztünk: „Ime én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig” — Máté, 28. 20. — De az ő jelenléte láthatatlan, azért megalapítja látható Egyházát, átadja neki az ő küldetését: „Amint engem küldött az Atya, én is úgy küldelek titeket”, — János, 20. 21. — és ez a misszió száll nemzedékről-nemzedékre, hogy Krisztus földi helytartójának személyében a megígért krisztusi jelenlét és segítség mintegy megtestesüljön.

Nagyon felületesen ítélné meg az Egyházat, aki benne egyedül hivatalt látna, melynek rendeltetése nem terjed túl a krisztusi tanok hivatalos megőrzésén és a keresztény kultusz foganatosításán. Krisztus és az Egyház között sokkal mélyebben járó viszony van. „Amint a test egy, bár sok tagja van, a testnek pedig minden tagja, bár sok, mégis egy test, úgy van Krisztus is. Ugyanis mi mindnyájan egy lélekkel egy testté keresztteltettünk . . . Krisztus teste vagytok, és egyenkint tagjai”, mondja szent Pál. — I. Korinth. 12. 13. 27. — Amint az emberi természet megszentelést és felmagasztalást nyert az örök Igével való bensőséges egyesülés által, úgy válnak az Egyház tagjai a krisztusi jegyessel való egyesülés folytán Krisztus tagjaivá, hogy a tőle nyert megszentelő malaszt erejében krisztusi életerő folyamata induljon meg lelkükben és elmondhassák az apostollal: „Élek pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem. Amit pedig most

testben élek, az Isten Fiában való hitben élem". — Sz. Pál, Galat. 2. 20.

Ha tehát az Egyház az ő tagjaival Krisztus misztikus testét képezi, önként következik azon állítás helytelensége, mintha káros lenne az ő létezése és működése, mert autokrata módon megszünteti a közvetlen összeköttetést az ember és az ő Krisztusa között. Ellenkezőleg, ő teremti meg az igazi bensőséges egyesülést.

A katolicizmus ellenségei ugyanis arra törekszenek, hogy szembeállítsák egymással a vallás és az Egyház fogalmát. A vallás szerintük, már amennyire a racionalista világnézet szerint vallásról beszélni lehet, az emberi eszes természet követelménye a Teremtővel szemben és általában azon igazságok és kötelességek összessége, ami szükségszerűen következik a Teremtő és teremtmény egymáshoz való viszonyából. Az Egyház ellenben az esetleges és szükségképen tökéletlen vallási eszmék hordozója, amelynek kialakulása és működése alá van vetve az evolúció törvényének és károsan befolyásolja idegen elemek bekapcsolásával az egészséges vallási érzület megnyilvánulását és végeredményben a vallási indifferentizmus melegágya lesz.

Így csak azok beszélhetnek, akik a krisztusi Egyház megalapításának és természetfeletti jellegének isteni eredetével nem számolnak. Igaz, hogy a vallás a maga általános fogalma szerint az embernek az Istenhez való viszonyát szabályozza, azonban az emberi értelem tökéletlensége és természetes erőinek gyarlósága miatt egyrészt csak nagyon is hiányosan ismeri fel még azon természetes igazságokat is, amelyek természetjogon feltétlenül szükségesek a helyes istentisztelethez, másrészt még ha felismerné is őket, nincs meg az erkölcsi impulzív erő, hogy azokat be is tartsa. Ha még ehhez hozzávesszük, hogy Isten bennünket természetfeletti célra teremtett és a teremtés jogán megköveteli tőlünk, hogy azon módon és olyan eszközökkel szolgáljunk neki,

amiket ő a természetfeletti cél elérésére pozitív előír, akkor világos, mennyire feltétlenül szükséges az Egyház, mint amely a kinyilatkoztatott isteni akarat és értelem igazságainak megőrzője. Ő viseli vállain a krisztusi életre nevelő pedagógus nehéz munkáját. Tanítói tekintélyével megóv a változatlan isteni igazságok hamis értelmezésétől és a rendelkezésére álló kegyelemeszközök segítségével megedzi az emberi akarat gyengeségét, hogy az Isten felé való tökéletesedés útján az élet nehézségei el ne gáncsolják.

A racionalista eszmékkel telített modern vallásbölcseletnek és vallástörténelemnek kedvenc tétele, hogy Krisztus nem alapított látható Egyházat, sőt egyáltalában nem is alapított a mai fogalomnak megfelelő vallási társaságot; mindkét fogalom az ő tanítványainak és a későbbi századok vallási elgondolásának szülötte, amiknek a lelkekben épülő krisztusi országhoz semmi közük. A tétel, amely a krisztusi Egyházat alapjában támadja meg, nem új. Az évszázadok folyamán gyakran találkozunk vele, valahányszor új támadás készült a katolikus Egyház ellen. Különösen felszínre került a középkor végén virágzásban levő nominalista és idealista bölcselet légkörében, amelyek nagyban hozzájárultak a protestantizmus vallásbölcseleti elveinek magalapozásához is. Az akatholikus theológia főbb képviselői ugyan ezen állásponton vannak.

Nézzük, mit mondanak az Evangéliumok és Krisztus gondolatvilágának legjobb és autentikus ismerői, az apostolok és a hozzájuk legközelebb eső kortörténeti dokumentumok. Utóvégre a józan ész azt diktálja, ha én valakinek a szándékát meg akarom ismerni, akkor megkérdezem őt magát és azokat, akik ezen szándékot szükségszerűen ismerték — „nektek adatott tudni a mennyek országának titkait”, — Máté, 13. 11 — nem pedig azokat, akik évszázadok múltán a maguk előítéleteivel magyarázzák azt.

Nincs semmi kétség az iránt, hogy az Evangéliumokban gyakran előforduló „Isten országa” avagy „Menyek országa” kifejezés nem mindig ugyanazon értelemben alkalmaztatik. Nagyon sokszor jelenti a lelkekben székelő belső országot, a béke és boldogság állandó lelki birodalmát, amelyet az isteni hit, remény és szeretet, az alázatosság, az ellenségszeretet, az élet nehézségeinek békés elviselése, a törvények lelkiismeretes megtartása stb. által ér el az ember. Ennek a belső krisztusi országnak törvényeiről beszél Krisztus az ő hegyi beszédében, amellyel az új lelkivilág előkészítését alapozta meg. Máskor az örök mennyei boldogság honát kell az Isten országa alatt értenünk, ahol a krisztusi törvény követői elnyerik jutalmukat: „Jőjjetek Atyám áldottai és vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot”. — Máté, 25. 34. — Végül jelenti Krisztus földi látható országát, amelyet azért alapít, hogy az elébb említett két országot a lelkekben általa előkészítse és terjessze.

Krisztus világosan körvonalazza ezen ország tulajdonságait. Látható és földi országról beszél: a nyájról és az ő pásztoráról, az akolról, amely őket magába foglalja. Hogy tényleg földi országról beszél, világosan elárulják az isteni országról szóló azon példabeszédek, amelyekben a búzát és konkolyt termő szántóföldről, a mindenféle halat, jót és rosszat összefogó hálóról van szó. Mennyire földi és látható országról beszélt Krisztus, kitűnik abból is, hogy tanítványai félreértik ugyanazon földi ország célját, de az ország jellegét világosan felismerik és arra törekszenek, hogy benne maguknak megfelelő pozíciót biztosítsanak. Nemkülönben a nép is, amelyet Krisztus csodálatosan táplált, azt híván, hogy az ő országában ilyen könnyen lesz megoldva az élelmezés kérdése, kész ezen ország megalapítását mindjárt véghez vinni és Krisztust benne királynak kikiáltani. Nem mond ennek ellen Lukács, 17. 21, melynek latin szövege: „Ecce regnum Dei intra vos est”, nem annyit

jelent, hogy az Isten országa bennetek van, hanem köztetek van, már megérkezett, csak ti nem veszitek észre. Ezen látható ország azonban „nem a világból való”, jöllehet e világban van, mert titokzatos természetfeletti erők dolgoznak benne; nem rombol le földi hatalmakat, hanem lelkeket szabadít a sötétség hatalmából, Isten szeretete és az erények gyakorlata biztosít benne polgárjogot. Létezésében földi, de működésében és céljában szellemi és természetfeletti. Izrael országának és Dávid királyságának új alapokon való felépítése, mert partikuláris nemzeti jellegének megszüntetésével határai az egész világot felölelik: „Elmenvén az egész világra hirdessétek az Evangéliumot minden teremtménynek”. — Márk, 16. 15.

Legvilágosabban kitűnik azonban Krisztus országának, mint látható társaságnak jellege az országot kormányzó látható tekintély megalapításával. Monarchikus kormányzót ad neki és melléje segítőtársakat rendel, akik Isten országának kormányzói, tanítói és megszentelő hatalmát gyakorolják. Miután a tekintély adja meg minden országnak és társaságnak a formális jelleget, ha a tekintély látható, a társaságnak is annak kell lennie. Tanítványai közül kiválasztja Simont, Jónás fiát és megteszi az egyház fejévé: „Te köszikla vagy — úgy mond az Úr, — és erre a kösziklára fogom építeni egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. És neked adom a mennyország kulcsait. És amit megkötsz a földön, meg leszén kötve mennyekben is, és amit felodasz a földön, fel leszén oldva mennyekben is”. — Máté, 16. 18. 19. — Amely ígéret beteljesülést nyer a feltámadás után, amikor Krisztus Péterre bízta a krisztusi nyáj gondját: „Legeltesd az én juhaimat”. — János, 21. 17. — Pétertől való függés és a vele együtt való működés feltétele mellett ugyan ezen hatalom megadatott a többi apostolnak is. — Máté, 18. 18. — Közvetlenül mennybemenetele előtt Jézus

mégegyszer megismétli az Egyház céljának megfelelő joghatóság átadását, amidőn így szól apostolaihoz: „Mind den hatalom nekem adatott mennyben és földön. Elmenvén tehát tanítsatok minden népet, megkeresztelvén őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében; tanítván őket megtartani mind, amiket parancsoltam nektek. És ime én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig”. — Máté, 28. 19. 20.

Krisztus ezen szavai rövid összefoglalásban adják egyszersmind azon ismertető jeleket is, amelyekkel az ő Egyházának bírnia kell és amelyek megkülönböztetik minden más nem krisztusi társaságtól.

„Veletek vagyok mindennap a világ végezetéig”. Veletek és a ti jogutódaitokkal. Az apostoloknak nem volt megigérve az örök földi élet, hanem az Egyháznak, tehát hatalmukat általuk kiválasztott jogutódokra át kellett ruházniok. Ennek megtörténtét megtaláljuk magában a Szentírásban és az ősegyház gyakorlatában, ami évszázadok folyamán meg nem szakított láncolatban folytatódik egész napjainkig. Az apostoli jogutódlás — *apostolica successio* — egyik legfontosabb és történelmileg legkönnyebben bizonyítható jegye a katolikus Egyház krisztusi jellegének. Sok vallási társaság akarta már magát Krisztus igaz Egyháza gyanánt feltüntetni, de az apostoli jogfolytonosságot önmagáról egyik sem tudta bizonyítani, miáltal a priori megszűnt a jogigényük, hogy Péter sziklájához tartozzanak. Egyedül a katolikus Egyház birtokosa ezen apostoli jogcímnek.

„Tanítván őket megtartani mind, amiket parancsoltam”. Nem mást, az ő tanítását és parancsait, de azt mind! A krisztusi Egyház egységének törvénye. „Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség”, mondja sz. Pál. — Efez. 4. 5. — A katholicizmus egysége mindig szembeötlő jelenség volt. Egy fő vezetése alatt egységes tanítás és kormányzás és ugyanazon kegyelmi eszközök használata. Vele szemben elég a magukat keresztények-

nek valló felekezetek széteső rendszereit tekintenünk, hogy állíthassuk, mennyire híjával vannak az „egy akol” jellegének. A Whitaker's Almanach szerint csak magában Angliában körülbelül 300 protestáns felekezet van, Amerikában körülbelül 180.

„Tanítsatok minden népet”. A krisztusi Egyház katolikus, minden nép és idő számára van rendelve. A katolikus Egyház fennállásának első pillanatától híven teljesítette e parancsot. Mihelyt a Szentlélek eljövételével megindult benne a krisztusi élet és vérkeringés, sz. Péter az összesereglett nép előtt megtartotta első missziós beszédét és azóta az Egyház vezetőiben és fiaiban nemzedékről-nemzedékre szállt e parancs hű betartása és Krisztus zászlájának a föld minden pontján való kitűzése. Hasonló törekvés észlelhető újabban a protestáns felekezeteknél is, de hiányozván náluk az apostoli egység jellege, nem képviselhetik a katolikus jegyet sem.

„Megkeresztelvén őket”. Szolgáltassátok ki nekik a belső megszentelés eszközeit, hogy a kiömlött krisztusi vér nyomán a lelkek birodalmának kietlen pusztái az örök életre bőséges gyümölcsöt termő szántófölddé válhassanak. Ki tudná végigkísérni a katolikus Egyházat ezen megszentelő munka két évezredes fázisain? Ki tudná megszámlálni a krisztusi becsületesség útján vándorló milliárdokat és az életszentség magaslatain járó szentek seregét? A katolicizmus valóban az a tiszta forrás, amelyből a krisztusi szeretet és kegyelem bőséges vízei fakadnak: szent önmagában eredete és kegyelemeszközei által, szent az ő tagjaiban, akiket Krisztushoz vezet és előkészíti őket az örök élet tökéletességére.

Ha az így elmondottak nyomán látjuk, hogy egyedül a katolikus Egyház nevezheti magát teljes joggal Krisztus igaz Egyházának, akkor rája illik az apostol szava: „Ti választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, szerzett nép vagytok, hogy hirdessétek annak

hatalmát, aki sötétségből hívott titeket az ő csodálatos világosságára, kik valaha nem, most pedig az Isten népe vagytok; kik azelőtt nem nyertetek irgalmat, most pedig irgalmat nyertek”. — I. Péter, 1. 9—11.

Mielőtt az Egyház életműködésének taglalásába bocsátkoznánk, szükségesnek tartjuk, hogy megfontolóra vegyük a krisztusi ország határainak kiterjedését, amint az a lelkek birodalmában megvalósul.

2. „EXTRA ECCLESIAM NULLA SALUS”

A katolikus tanrendszernek egyik alapdogmája az a felemelő és krisztusi jegyeshez méltó tanítás, hogy Krisztus minden emberért meghalt, következőleg a megváltás természetfeletti hatásaiban és gyümölcseiben minden ember részt vehet. Másrészt az Egyház természetének és hívatásának meghatározásában láttuk, hogy Krisztus az ő egyházát tette meg a kegyelmek közvetítőjévé, általa és rajta keresztül lehet bekapcsolódni a szeretet nagy szövetségébe, hogy így az ember mint Krisztus misztikus testének tagja részt vehessen a természetfeletti élet titokzatos vérkeringésében és az Isten képére és hasonlatosságára teremtet lélek megvalósíthassa önmagán az Úr kiválasztottjainak kiváltságát, t. i. „hogy hasonlók legyenek Fia formájához”. — Róm. 8. 29. — Mindazoknak tehát, akik az üdvösség felé törnek és annak tényleg egykoron részeseivé lesznek, valami úton-módon az Egyházhoz kell tartozniuk.

Ne gondolja senki, hogy valami újat állítunk ezen igazság hangoztatásával. Ez a kétezer éves Egyháznak kétezer éves tanítása, amely világosan kifejezést nyer már az ősegyház atyáinak hitvallásában. Antiochiai sz. Ignác és sz. Irén világosan beszélnek róla és a III. század világraszóló lángelméje, Origenesz, kételkedés nélkül kimondja: „Senki se áltassa és ne csapja be ön-

magát: ezen házon vagyis az Egyházon kívül senki sem üdvözül”. Ugyanezen gondolatot fejezi ki sz. Cyprián: „Nem lehet annak Isten atyja, akinek az Egyház nem édesanyja”. Az Egyház tehát isteni rendelésen feltétlenül azon tényezők közé tartozik, melyeket az embernek az üdvösség elnyerésében alkalmaznia kell, ha nem akarja, hogy az örök életet elveszítse.

Itt merül fel azonban az a nehézség, amelynek félremagyarázása avagy hamis színben való feltüntetése azt a rágalmat szüli, mintha az Egyház azt tanítaná, hogy egyedül a katolikusok üdvözülhetnek! Ez ellen már munkánk előszavában tiltakoztunk és most törekedni fogunk a fejcím igazi katolikus értelmének fel-fedésére.

Az Egyház Krisztusnak látható misztikus teste. Ennek a testnek tagjai mindazok, akik külső látható módon hozzátartoznak a keresztség felvétele mellett az egyházi kormányzat iránt való engedelmesség és ugyanazon egyházi tanítói hivatal tanításának elfogadása által. Akik ezt megteszik, még azon esetben is valósággal hozzátartoznak az Egyház testéhez, ha bűnösök, ha lelkük-ről hiányzik a jegyes tiszta ruhája, amint a konkolyról és a balga szűzekről szóló példabeszédek bizonyítják.

Krisztus misztikus teste azonban élő test. Amint az emberi élő test két elemből tevődik össze: az anyagból és az anyagot éltető lélekből, úgy a természetfeletti életet élő Egyháznak is van lelke, amelyből élete fakad és amely az ő tagjainak megadja a lehetőséget, hogy a krisztusi élet természetfeletti funkcióit önmagukban megvalósíthassák. Ez a lélek a belső hit és természetfeletti szeretet nyomán fakadó megszentelő malaszt, Istennek ezen legszebb ajándéka, amely bennünket az isteni természet részeseivé tesz és az örök végcél elnyerésére képesít.

Ezzel eljutottunk az említett axioma igazi mély és teljes értelmének megértéséhez.

Az újszövetségi krisztusi kinyilatkoztatás nem azért adatott az emberiségnek, hogy az üdvösség útja megnehezíttessék és újabb törvények előírásával az emberi gyarlóság Isten felé való törése még több akadályba ütközzék. Az Isten iránt való és az ő parancsai megtartásának készségében megnyilvánuló szeretet az ószövetségben mindig hatályos eszköz és mód volt, hogy a bűnös ember az őszinte bűnbánat segítségével lelkét megtisztíthassa és így a megszentelő malasztnak részese legyen. Ez az eszköz megmaradt az újszövetségben is, csak bizonyos értelemben módosult.

Az Istent őszintén kezelő és szerető léleknek azon erős elhatározással kell bírnia, hogy készségesen megtesz mindent, amit Isten akaratának ismer fel és amit ő az üdvösség elnyerésére előír. Az ószövetségben a pogányok számára elég volt az Istentől nyert hit kegyelme mellett a természetes erkölcsi törvényekre alapozott becsületes élet és a botlások felett érzett őszinte, természetfeletti motívumokból fakadó őszinte bánat, amely minimum a zsidó nép számára az ószövetségi kinyilatkoztatás parancsainak betartásával bővült. Ezen feltételek mellett mindenki számára készen állott az Isten kegyelme és a megszentelő malaszt ajándéka mint az üdvösség záloga.

A megváltás tényével új kegyelmi áradat lesz az emberiség osztályrésze és az Isten belső életének és szeretetének mélyebb feltárása tökéletesíti a szeretet parancsát. Az újszövetségi törvényhozás továbbfejleszti és betetőzi Isten örök terveit az emberrel. Az ószövetségi cerimoniális törvények helyébe új szertartások és kegyelmet osztó szentségi cselekmények lépnek, amelyeket Krisztus az ószövetségi szertartás-törvényekhez hasonlóan előír az újszövetség kiválasztott népének. Legjellegzetesebb kifejezője ennek a keresztség törvénye, amely az ószövetségi körülmetélés helyébe lép. Amint a zsidó nép fiait a körülmetélés ritusa vette fel a ki-

választott ábrahámi sarj soraiba, úgy az evangélium előírása szerint a keresztség lesz az új istenországába való belépés és általa az örök élet reménységének záloga: „Ha valaki újra nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába”. — Ján. 3. 5. — Mindenkinék tehát, aki az újszövetségi üdvrendszer proklamálása után keresi az üdvösséget, meg kell a szándékának lennie, hogy ezen isteni parancsnak eleget tegyen, mert ez azok közé tartozik, amelyek kivételt nem ismerő módon elő vannak írva.

Mi lesz tehát azokkal, akik nem keresztteljednek meg? Az emberiség nagy része hosszú időn át nem ismerte, sőt még most sem szerez tudomást a keresztségről és ennek szükségességéről! Ezek tehát mind elkárhoznak? Ki merné ezt állítani? Hiszen ez istenkáromlás lenne a lelkeket szerető Isten könyörületességével szemben. A katolikus tanból nem is ez következik. Igaz ugyan, amit fentebb állítottunk, hogy az Egyházon kívül senki sem üdvözülhet. Az Egyház testéhez és lelkéhez vagy legalább is a lelkéhez kell tartoznia az örök élet vándorainak. A keresztyénység célja az Egyház tagjai közé való felvétel: a külső jel, amivel a szentséget kiszolgáltatják, az Egyház testéhez, a belső megigazulás malasztja az Egyház lelkéhez fűz bennünket.

Isten azonban nem kíván lehetetlent az embertől sem a természetes, sem a természetfeletti életben. Akik tehát az isteni gondviselés örök terveiben, amelyek minden ember életét szabályozzák és irányát megszabják, azon utakat járták és járják, hogy fizikai vagy erkölcsi lehetetlenség esete forog fenn a keresztyénység tanainak megismerését illetőleg és akik következőleg saját hibájukon kívül nem lépnek be a látható Egyház látható tagjai sorába, az ilyeneknek legalább az Egyház lelkéhez kell tartozniuk vagyis a hit és Isten iránt való tökéletes szeretet kötelékeivel kell Krisztus misztikus testével kap-

csolatba lépniök, hogy üdvözülhessenek. Isten sohasem taszítja el magától, akik a szeretet és hódolat érzelmeivel közelednek felé: „Forduljatok hozzám — úgymond az Úr, — és én hozzátok fordulok”. A megigazulás megszentelő malasztja mindig készen van minden jóindulatú ember számára. Ne mondja senki, hogy az Isten iránt való vágyódás akkora fokát és olyan intenzív erejét, ami a megigazuláshoz szükséges, szinte lehetetlen elképzelni a pogányoknál, akik az erkölcsi romlottság mocsarában elveszítették fogékonyságukat a magasabb szellemi élet ideáljai iránt és az Istent kereső természetfeletti életnek még a fogalma is hiányzik belőlük. Az ő halhatatlan lelkük épen úgy Isten teremtménye, mint a művelt keresztényeké, épen olyan értékes istenképmás, mint amelyért az Isten Fia érdemesnek tartotta a megváltás keresztjének elviselését. Ezekben a lelkekben is ég az örök halmok kívánsága, a nagy és szenvedélyes boldogságkeresésnek ösztöne, amely őket Isten felé hajtja, ha esetleg ideig-óráig nem is áll rendelkezésükre az eszköz, amellyel azt tökéletesen megvalósítják. A hírhirdetés története, a katolikus missziók eredményes munkája hatalmas érvekkel jön segítségünkre, amikor beszámol arról a bőséges aratásról, amit a krisztusi hit a világ mind a négy táján végez. A tömeges megtérések a lelkek mohó tülekedését jelzik Isten felé. Ezekben tehát megvan a jóakarát, az Isten útján való járás készsége, ki merné tehát róluk állítani, hogy ők nem tartoztak már megtérésük, illetőleg az Anyaszentegyház társaságába való belépésük előtt is az Egyház lelkéhez? Ha az ószövetségi üdvrendben a szentírás tanúskodása szerint akadtak szentéletű pogányok, mint az istenfélő Jób és tartottak szigorú bűnbocsánatot, mint Ninive városának lakói, mennyivel valószínűbbnek és biztosabbnak kell tartanunk az újszövetség új üdvrendjében, amikor a krisztusi Egyház szüntelenül imádkozik megtérésükért.

Amit a pogányokról, illetőleg általában a nemke-

resztényekről mondtunk, fokozottabb mértékben kell állítanunk azokról, akik meg vannak ugyan keresztelve, de az Egyház katolikus egységéről leszakadtak. Ők a keresztségben megkapták az isteni hit, remény és szeretet adományát, amely ott él a lelkükben, amíg valami velük ellentétes tudatos szabadakarati ténykedés őket le nem rombolja. A körülmények, a kenyérkereset gondjai elvonják őket annak vizsgálatától, vajon az ő vallásuk valóban a krisztusi vallás-e és különösen a szellemi és vallási légkör, amelyben felnevelkedtek, annyira megerősítik őket jóhiszemű tévedésükben, hogy sokszor szinte kár lenne őket erre figyelmeztetni, mert esetleg a vallási kétely és indifferentizmus lenne osztályrészük. Krisztust kereső és az igazságot szerető lelkek ők, akik szívükben ugyanazon nagy ideálokért rajonganak, mint a katolikusok és ámbár a saját módjuk szerint, de mégis nagy vonásokban megőrizni iparkodnak azon igazságokat, amelyeket mint Isten szavát ismernek el.

Amit itt elmondottunk, ez nem egyéni vélemény, hanem a katolikus Egyház hivatalos álláspontja, amint világosan kitűnik IX. Pius pápa egyik híres allocutiojából: „Hittel kell tartanunk, hogy az apostoli római Egyházon kívül senki sem üdvözülhet, mert ez az üdvösség egyedüli bákája és elvész a vízözönben, aki ide nem lép be; viszont hasonlóképen biztosan kell azt is tartanunk, hogy akik az igaz vallást nem ismerik és azon tudatlanságukat legyőzni nem tudják, ez nem képez bünt az Úr előtt. Vajon ki merné magával dőlyfösen elhitetni, hogy meg tudja vonni a határt, ahol ezen be nem számított tudatlanság végződik, amikor a népek, a vidékek, a szellemi tehetségek és annyi sok más dolog különbözősége játszik ebben közre”. — Alloc. „Singulari quadam”, 1854.

Az Egyház testén kívül álló, de jóakarátú és az igazságot komolyan kereső emberek olyanok, mint az

a két tanítvány, akikről sz. Lukács emlékezik meg. — 24. 13—35. — Két tanítvány elhagyta Jeruzsálemet és Emmausz felé indult. A kínszenvedés irtózatos eseményei megrendítették lelkük egyensúlyát. Ők szerették az Urat, hiszen útközben is róla beszélgettek, de nem tudtak szabadúlni attól a látszólagos ellenmondástól, amely a messiási dicsőség és a keresztfeszítés között volt az ő szemükben: A kinyilatkoztatás igazságainak félreértésével vagy nem tudásával a valóság helyett önképzelet-alkotta messiási országot, az álmok világát hajszolták. „Pedig mi reméltük, hogy ő az, aki meg fogja váltani Izraelt”. Saját elgondolásuk szerint keresték Isten földi országának megalapítását. Nem azt várták, amit Krisztus hozott, hiszen a kereszt misztériuma előtt megszaladtak, mert nekik a test és érzék szerint uralkodó Krisztus kellett volna. „Ijesztettek bennünket, ... hogy ő él!” Minő eltévelyedés! Megrettennek a gondolattól, hogy Krisztus feltámadt. Nem mintha nem szeretnék ennek megtörténtét, de hitük gyenge világánál nem tudják meglátni a krisztusi jövedülés beteljesülésének szükségességét.

De ime a szeretet hatalma! Ha vakok is és ott is hagyták Jeruzsálemet és a sötétség felé mennek — „esteledik” — a szívükben fellobbanó szeretet a Mester iránt nem marad jutalom nélkül. Krisztus közeledik feléjük. Szeretettel siet segítségükre, hogy az Írás értelmének felfedésével levegye szemükről a hályogot és magát meg nem ismertette mintegy láthatatlanul iparkodik Isten országának titkaiba bevezetni, őket, míg végre a kenyértörésnél megnyílnak szemeik és örvendezve ismerik fel az Urat.

Így kíséri Krisztus most is láthatatlanul az ő Egyházának alakjában mindazokat, akiket minden jóhiszemű tévelygésük dacára a szeretet fűz ő hozzá. A vándor ruhájába öltözött Krisztus itt vándorol köztük hallgatja panaszait, csillapítja elkeseredésüket, tanít, oktat, a

kegyelem belső sűgallataival felfedi az Írás értelmét, hogy szívük gerjedésében átlássák az igazságot. Nagyon sokan vannak manapság is, akik a saját elgondolásuk szerint akarják megvalósulva látni Isten országát. A „scandalum crucis”, a kinyilatkoztatás igazságait védő Egyház nagy szálla a modern bölcselet légkörében felnőtt nemzedék előtt. De ez mind nem akadály, ha a jóhiszemű tévedések dacára a szeretet megmaradt Krisztushoz. Az Egyház kíséri őket, a népek és nemzetek milliói folyton hallják hívó szavát, hogy a „kenyértörésben”, a krisztusi szeretetlakomában lelki szemeik felismerjék végre az igazi krisztusi jegyest. Más juhaim is vannak”, — mondta Krisztus, mások, akik még nem jönnek hozzám, de az enyéme, mert a keresztség bélyegével az én tulajdonom lettek. Szeretettel keresi és várja őket az Egyház, hogy a „jó Pásztor” kívánsága minél előbb megvalósulhasson és legyen „egy akol és egy pásztor”.

Az eddig előadottak nyomán megállapíthatjuk most már, hogy kik azok, akik az Egyházhoz nem tartozván letérnek az üdvösség útjáról. Ide tartoznak azok, akik felismerik ugyan a katolikus hit igazságait, de emberi tekintetek miatt nem akarnak tagjai sorába lépni vagy az emberi büszkeség és a tudomány felfuvalkodottsága megakadályozza őket, hogy meghajtsák fejüket az isteni tekintély előtt és szívüket bezárják a kegyelem hívó szava számára. Vannak olyanok is, akiket az emberi szenvedély űz ki az Egyház falai közül. Ez az aposztaták szomorú serege, akik gyenge akaratuk megtévelyedését a „meggyőződés” palástjával akarják leplezni. Álláspontjuk hamisságát világosan megjelöli a vatikáni egyetemes zsinat tanítása, amely kimondja, hogy Isten az ő kegyelmével nem hagy el senkit, hacsak őt el nem hagyják és azok, akik az egyházi tanítói hivatal vezetése alatt az igaz hit kegyelmében részesültek, sohasem találhatnak komoly és igaz okot, hogy ezt a hitet meg-

tagadják. Ha a hittagadás mégis megtörténik, az nem azért van, mert az illető meggyőződött addigi híte hamisságáról, hanem mert könnyelműen eljátszotta az Isten kegyelmét. Avagy hallotta-e már valaki, hogy az élet legkomolyabb megfontolásra készítő utolsó óráiban az örökkévalóság kapuja előtt álló lélek megtagadta volna a keresztény katolikus hitét, ha annak mindig híven szolgált? Az ellenkezője, t. i. a katolicizmus kebelébe való visszatérés annál gyakoribb örömdetes jelenség.

3. AZ EGYHÁZ ALKOTMÁNYA

Krisztus az ő országát egyik szép példabeszédében a mustármaghoz hasonlította: „Hasonló a mennyek országa a mustármaghoz, melyet vévén az ember, elvete földjébe; mely kisebb ugyan minden magnál, mikor pedig felnő, nagyobb minden veteménynél, és fává lészen, úgy hogy az égi madarak eljönnek és ágai közt laknak”. — Máté, 13. 31—32. — A fejlődés és kifejlés gondolata van kifejezve e példabeszédben, ami nekünk alkalmat nyújt néhány megjegyzésre.

A katolicizmus ellenfelei a katolikus Egyház jelenlegi alkotmányszervezetének és tanrendszerének szemléletekor nagyon helyesen jegyzik meg, hogy mindez kétezer éves fejlődés eredménye. Ők azonban ezen fejlődést úgy értelmezik, hogy ennek még az alapja és főbb vonásai sem voltak meg az őskereszténységben, annál kevésbbé a krisztusi elgondolásban. A pápaság és püspöki intézmény például semmi kapcsolatban nem áll a krisztusi intézkedésekkel, mert megalakulásuk és történelmi fejlődésük részben az első keresztény hitközségek vezetőinek hatalmi versenyére, részben a keresztény hitegység biztosítása céljából a körülmények kényszerítő hatására vezethető vissza.

Velük szemben a helyes történelmi szemlélet a követ-

kező. Az emberek között élő és emberekből álló Egyház fejlődésének gondolata kétségkívül benne volt Krisztus terveiben, amint az említett példabeszéd igazolja. Amint a magból kikelt növény fejlődése nem csupán a térbeli nagyságra vonatkozik, hanem felöleli az életet adó szervek és tagok működési tökéletesedését is, hogy a növény élete biztosítva legyen és elsatnyulás ne álljon be, úgy a krisztusi Egyháznak is nem csupán kiterjedésében kellett növekednie és fejlődnie, hanem belső organizmusának tökéletesedésében is, hogy a különböző idők és körülmények követelményeinek megfelelhessen, amint ezt világosan igazolja például az egyházjog fejlettsége. Senkinek eszébe nem jut azt állítani, hogy az Egyház Krisztus feltámadása után alapításának első órájában azon organizmus kifejelettségében és tökéletességében lépett a világba, mint ahogyan jelenleg van. Ez anachronizmus volna és a történelmi fejlődés adatainak megcsúfolása. Nem mondja senki, hogy Jézus földi élete folyamán Egyházával kapcsolatban beszélt volna „püspökről és papokról”, nem mondta ő sohasem — legalább is az Evangéliumokban nem, — hogy szent Péter menjen Rómába és az ő római püspök utódai legyenek az Egyházban a legfőbb tekintély képviselői. Igaz ugyan, hogy az Apostolok cselekedetei szerint Krisztus feltámadása után „megjelenvén nekik negyven napon át beszélvén Isten országáról” — 1. 3. — bizonyára sok mindenfelől kioktatta őket, amiről az Evangéliumokban nem esik szó, legfeljebb az apostolok későbbi tanítási és cselekvésmódja enged rá következtetni. Annyit azonban állítunk, hogy amint a Szentírás világosan beszél az Egyház megalapításáról, épen úgy világosan jelzi alapszerveinek krisztusi megalapozását is. Ez hit tárgya is, amiről a trienti és vatikáni egyetemes zsinatok világosan beszélnek.

Nem akarván ismétlésekbe bocsátkozni elég legyen hivatkoznunk a fentebb már említett krisztusi rendel-

kezésre, amely Simont az Egyház fejévé és melléje az apostolokat szintén a hívők pásztoraivá és kormányzóivá tette. Megvolt tehát az alap és a legfőbb irányelv, amelynek vonalán az Egyház alkotmányának a többi isteni törvény betartásával fejlődnie kellett. A fejlődő Egyház szükségleteinek ellátására életbe lép először a diakonusok rendje. Miután a hírhírdetés bőséges gyümölcsöket teremtetett és az apostolok a távoli világrészek gondozását és közvetlen kormányzását nehezen tudták volna gyakorolni, a nagyobb városokban és kulturális centrumokban a megszentelési és kormányzói hatalom átadásával helyetteseket és utódokat állítottak, amint erről az apostoli levelek, a Titkos Jelenések könyve és sz. Kelemen pápának az I. század végéről származó levele tanúskodnak.

A II. század elejétől kezdve a történelmi dokumentumok már világosan beszélnek az egyházkormányzat hármas rendjének: püspök, pap, diakonus, kifejléséről. A hierarchikus szervezet ezen hármas tagozata képezte a szilárd alapot, amelyen az évezredes jogszokások és törvények kifejlődtek, amiket jelenleg találunk Krisztus Egyházában.

A római egyház vezetőjének hatalomgyakorlása az egyháztörténelem egyik legszebb fejezete. Kezdetben, különösen az apostolok idejében, ha világosan élt is a keresztény öntudatban, hogy a római püspök mint sz. Péter jogutódja egyszersmind az egész Egyház feje és kormányzója is, ezen centrális kormányzói hatalomnak gyakorlása nem ötlük annyira szembe. Az apostoli jogutódlás örökösei, a püspökök saját nyájuk kormányzásában a Rómától való függés elismerése mellett több önállósággal jártak el, mint manapság. De az Egyház egysége és tanszertasága ellen zúduló viharok csakhamar szükségessé tették, hogy a pápai hatalom közvetlenebb érintkezésbe jusson úgy a püspökökkel, mint a hívekkel. Az arianizmus küzdelmektől napjaink modernista moz-

galmáig a római püspök széke bebizonyította, hogy kősziklán áll, amelyen a pokol kapui nem vesznek erőt, — Máté, 16. 18. — és a vértanúk idejének hősiességével tud ellenállni a neki megígért isteni segítség erejében mindazon támadásoknak, amelyek akár az Egyház egysége, akár az apostoli hit tisztasága ellen irányulnak. A pápaság nagy vallás-erkölcsi súlyának köszönhető az is, hogy keresztény középkorban olyan nagy politikai és nemzetközi tényező lett.

Nézzük most röviden, az elvi szempontok figyelembevételével az Egyház szervezetének jelenlegi kifejelettségét és hatalmi forrásait, nemkülönben alkotmányos formáját.

Arra a kérdésre, hogy mi az Egyház, az egyház-tudósok a következő meghatározást szokták adni: Az Egyház olyan tökéletes társaság, amelynek tagjai a római pápa fősege alatt ugyanazon hit megvallásával és ugyanazon kegyelmi eszközök használatával törekszenek örök végcéljuk felé.

Tökéletesnek azon társaságot nevezzük, amelynek célja, amit elérni akar, a saját természetének megfelelő vonalon semmi más célnak alárendelve nincs. Ilyen tökéletes társaság csak kettő van: az Egyház és az állam. Amint az Egyház a természetfeletti örök végcél vagyis az Isten felé irányítja tagjait és ezen cél semmiféle más célnak alárendelve nincs, úgy iparkodik természetének megfelelően az állam is a maga tagjait a földi boldogság és jólét magaslataira elvezetni és követeli, hogy neki e tekintetben minden más cél és eszköz alárendelve legyen, ami az anyagi világ rendelkezésére áll. Önmagában véve az állam teljesen független az eszközök megválasztásában és alkalmazásában, amelyekkel végcélját elérni akarja, vagyis az Egyházhoz viszonyítva mellérendelt és nem alárendelt helyzetben van. Azonban a mellérendeltség fogalma az észszerű magasabb szempontok figyelembevételével azt követeli, hogy a földi végcél elérésére alkalmazott eszközök legyenek

összhangban az örök végcél elérésével és az állam az Egyháznak ne ellensége, hanem segítőtársa legyen. Amint a természetfeletti élet és végcél nem akadályozza, hanem inkább előmozdítja a természetes élet és társadalom funkcióit, épen úgy kell az Istentől belénk ojtott természetjog alapján felépülő államrendszernek boldogulása eszközeinek észszerű megválasztásával tagjait az anyagi javak által az örök végcél felé segíteni.

A társaság mint erkölcsi egység szükségszerűen feltételezi magában a tekintélyt, amely összetartó és éltető eleme és a tekintély hordozójának különfélesége szerint minősül a társaság jogi alakjának elnevezése is. A tekintély elve egyaránt megvalósul az Egyház és az állam szervezetében, de más és más forrásból ered.

Az államtekintély is Istentől van, de közvetlen eredetét a természetjogban leli, amennyiben az istenalkotta emberi természet szociális jellegű és így szükségszerűen megköveteli a társadalmi rendet, ami viszont feltételezi a tekintélyt. A világi és állami tekintély nagy egyház-tudósok véleménye szerint közvetlenül a népnek adatik meg, amely azt szükségszerűen ráruházza valakire vagy valakikre, akik azt a közrend érdekében képviselik és gyakorolják.

Az egyházi tekintély viszont nem a természetjogból fakad, nem a népre van közvetlenül ruházva: ennek közvetlen adományozója maga az Isten. Amint a kinyilatkoztatás az Isten szabad akaratából folyó ténykedés és természetfeletti adomány, úgy az Egyház alapítása és a benne székelő tekintély léte és mibenléte az isteni akarat pozitív és természetfeletti rendelése. Létezését és természetét, nemkülönben alkalmazásának módzatait egyedül az isteni kinyilatkoztatásból határozhatjuk meg. Ezen isteni hatalom földi megvalósulásában emberi közreműködés csak annyiban érvényesül, hogy emberek jelölik ki, hogy ki legyen a hatalom képviselője, de nem olyan jogi ténykedés, mintha magát a

hatalmat is ők adnák. Amikor a bíborosok pápát választanak, a személy megjelölése ugyan tőlük függ, de a pápai hatalom bennük nem székelvén, azt nem is adhatják.

A tekintély a krisztusi Egyház lényeges alkotó eleme lévén, az ő megkerülésével senki be nem léphet tagjai közé, viszont elvetésével senki benne nem maradhat. A kinyilatkoztatás adatai nyomán az Egyház szükségszerűen két elemből tevődik össze: a kormányzói és előljárói szervek — hierarchia — és a kormányzottak, vagyis hívők. Az Egyház nemcsak a tekintély képviselőiből áll, hozzátartoznak alkotó elem gyanánt a hívek is, de csak a tekintély által, amely őket alakilag a krisztusi nyáj tagjaivá teszi. *Pastores efficiunt fideles, et non fideles efficiunt pastores!* — mondja az egyházjogi axioma.

Az egyházi tekintély és joghatóság két hatalmi vonalat foglal magában: a rendi hatalom — *potestas ordinis* — és a kormányzói hatalom — *potestas iurisdictionis*, — az előzőnek tárgya és célja a hívők megszentelése, az utóbbié az isteni jogaon történő kormányzás és tanítás.

A rendi hatalom, a papság két illetőleg három fokozatot ölel fel: a püspök, akiben a papi megszentelő hatalom teljessége székel; a pap, akinek hatalma nem terjed ki az egyházi kegyelemosztás minden ténykedésére — nem szabad például papot szentelnie; hozzájuk csatlakozik, mint kiegészítő rész a szerpapság, a papság alsóbb rendje, mely inkább oltárszolgálat és bizonyos papi ténykedések segítőtársa.

Más a helyzet a kormányzói hatalom — *iurisdictio* — tekintetben. Itt mutatkozik meg a maga teljességében az egyházi alkotmány jellege. Az Egyház történelmének lapjai a legősibb időktől kezdve világosan beszélnek ugyan az egyházkormányzati hierarchia szervezetről és gyakorlásának módozatairól, az évszázadok

folyamán mégis sok olyan törekvés és próbálgatás történt, amely az ősi krisztusi alkotmányt megváltoztatni akarta. Különösen a középkor végén fellépő és a gallikanizmusban, illetőleg jozefinizmusban és febronianizmusban testet öltött támadások arra törekedtek, hogy az Egyház alkotmányát demokratizálják vagy legalább is oligarchikus rendszerré alakítsák át. 1870-ben a vatikáni zsinat vet véget az évszázados küzdelemnek, amely kimondja hícikkely gyanánt az egyházkormányzat monarchikus jellegét, annak megállapításaival, hogy a római pápának teljes és legfőbb joghatósága van az egész Egyházra kormányzati törvényhozás és tanítás tekintetében vagyis kezében összpontosul minden kormányzói hatalom, amivel Krisztus az ő Egyházát felruházni akarta. Joga van önállóan törvényt alkotni, a katolikus tant a legfelsőbb tanítói hivatal jellegével és erejével tévedésmentesen meghatározni és tanítani. Hatalma méltóságával velejár és akaratának keresztülvitelében közvetlenül érintkezhetik a hívőkkel a püspökök segítsége nélkül is. Ő nevezi ki a püspököket és ad nekik joghatóságot az egyházmegyék kormányzására. A pápa küld követeket, akik mint a római szentszék képviselői egy szersmind az Egyház követei gyanánt tekintendők.

De az Egyház fejének ez a nagy hatalma mégsem abszolutisztikus és korlátlan a szó profán értelmében, mert mérsékelve van azáltal, hogy isteni törvények szabályozzák és a pápa mellett isteni jogon és rendelkezés ott vannak a püspökök, akik vele együtt kormányozzák és tanítják az Egyházat. Amint helytelen lenne azt állítani, hogy a pápa csak tiszteletbeli feje a többi püspöknek — *primus inter pares*, — épen úgy nem lehet azt sem mondani, hogy a pápa mellett felesleges a püspöki kar és a pápa eltörölhetné a püspökség intézményét vagy annyira megnyirbálhatná hatalmukat, hogy azok elveszítenék igazi pásztori mivoltukat. A püspökök épen úgy mint a pápa isteni jogon szükségszerűen hozzá-

tartoznak a krisztusi Egyházhoz, ámbár működési terük és hatalmuk körülírásában a pápától függnék. De ezen függő viszony nem teremthet számukra olyan jogi helyzetet, ami pásztori működésüket megakadályozná. Saját egyházmegyéjük területén a püspököknek hivatalukkal járó kormányzói, bírói és tanítói hatalmuk van, aminek gyakorlása azonban az Egyház egységére való tekintetből szükségszerűen alá van rendelve a pápában székelő legfőbb joghatóságnak és az Egyház közös nagy törvénykönyve szerint szabályoztatik. A püspököknek egyenkint és személyenkint nincs tévedhetetlen tanítói tekintélyük, de ugyanez megvan a püspökök összességében, mert így a pápával egyesülve az úgynevezett tanító Egyházat alkotják — magisterium —, amelynek működése az egyetemes zsinatokon és a hit igazságainak általános gyakorlati tanításában nyer kifejezést.

A papi rend többi tagjai theológiai értelemben nem vesznek részt az Egyház kormányzásában, legalább is nem isteni jogon és nem tagjai az auktoritatív tanítói hatalomnak sem. Nincs törvényhozó tekintélyük; ők csak alkalmazzák és végrehajtják az általános egyházi és püspöki törvényeket. Ami egyházi hatalmat gyakorolnak, az sem jár tisztségükkel, hanem csak megbízatás jellegével bír, vagyis Krisztus misztikus testének, az Egyháznak kialakításában nem mint pásztorok, hanem csak mint segítőtársak működnek közre.

Az Egyház hívő tagjai, a laikusok, nem vesznek részt az egyházi hatalom gyakorlásában. A kegyelmi téren joguk van ugyan a keresztséget kiszolgáltatni, — aminthogy ugyanazt megfelelő szándék mellett bárki, tehát nem keresztény is megteheti, — úgyszintén maguk szolgáltatják ki maguknak a házasság szentségét is, ezen szentség sajátos szerződés jellegű természete miatt, de ezek nem joghatóságból folyó cselekmények, hanem számukra isteni jogon adott kiváltság.

Az Egyház alkotmányjogi szervezetét X. Pius egyik

körlevelében röviden így vázolja: „Az Egyház lényege szerint egyenlőtlen társaság, vagyis olyan szervezet, amelyben kétféle személyek vannak: pásztorok és a nyáj, olyanok, akik a hierarchia különböző fokozataiban részt vesznek és a hívők sokasága. Ezen csoportok oly módon különböznek egymástól, hogy a pásztorok testületében székel a jog és tekintély, ami szükséges, hogy a tagokat a társaság végcélja felé irányítsa; ami a hívők összességét illeti, annak nincs más kötelessége, mint hogy engedje magát vezetni és mint tanulékony nyáj kövesse pásztorait”. — „Vehementer Nos”, 1906.

Az Egyház sajátos eredetének és rendeltetésének megfelelően a maga sajátos alkotmányos szervezetével bír, amelyre nehéz a világi államjog alkotmányformái kifejezéseit szószerint alkalmazni. Talán úgy fejezhetnők ki magunkat leghelyesebben, ha az mondjuk, hogy az egyházi alkotmány nem demokratikus, sem nem oligarchikus, hanem monarchikus, még pedig egyszerre abszolút és mérsékelt monarchia. Abszolút olyan értelemben, mert az Egyház feje joghatóság és kormányzás tekintetében sem a püspököknek sem a híveknek mellérendelve vagy alárendelve nincs; másrészt azonban mérsékelt olyan értelemben, mert a pápát kötik a felette álló isteni törvények, amelyeken változtatni nincs jogában: vicarius Christi, a Mester földi helytartója ő, aki csak a krisztusi törvények korlátai között kormányozhat. Ezenfelül bizonyos értelemben oligarchikus is, mert az Egyház kormányzásában és törvényhozásában a pápa mellett közreműködnek a püspökök is, miáltal az Egyház központi kormányzata bizonyos fokig decentralizálódik.

Az egyházi tekintély jellege minden hatalma mellett nem a gőg és önkény szellemétől van áthatva, hanem a közjóért dolgozó alázatos apostoli lelkületet sugározza vissza, amelynek célja Krisztus életének és az Egyház alapításának nagy gondolatait és terveit terjeszteni, fenntartani és a krisztusi egy akol megteremtésének el-

érésére törekedni, Szeme előtt Krisztus példája lebeg, akiről az Írás így emlékszik meg: „Versengés is támadt közöttük arról: ki tartassék közülük nagyobbak. Ő pedig monda nekik: A nemzetek királyai uralkodnak rajtuk és akiknek hatalmuk van felettük, jótevőknek hívatnak. De ti nem így; hanem aki nagyobb köztetek, legyen mint a kisebb; és aki előljáró, legyen mint szolga.” — Lukács, 22. 24—26. — Krisztus Egyházában csak egyféle kereszténység van, amely a szeretet- és kölcsönös megértés közös forrásából táplálkozik. Az utolsó vacsoráról az apostolok lábát mosó Krisztus a példaképe az egyházi hatalom hordozóinak. Nem azért adatott nekik a hatalom, hogy a krisztusi nyáj zsarnokai legyenek, hanem olyan legyen a kormányzat szelleme, amely a „repedezett nádat nem törí össze és a füstölő mécsbelet nem oltja ki” — Máté, 11. 20. — vagyis az emberi gyarlóságok százféle akadályán átbotló embert könyörületes szeretettel és gyengédséggel tudja talpra állítani és a krisztusi magaslathoz felé vezetni.

4. „TANÍTSATOK MINDEN NÉPET”

A krisztusi Egyháznak mint tökéletes társaságnak sajátos célja és ennek megfelelő sajátos organizmusa is van. Célja, amint már többször bizonyítottuk, hogy a kinyilatkoztatás igazságainak tiszta megőrzésével tagjait az örök végcél vezesse. A kormányzói és megszentelői hatalom mellett a tanítói hatalom lényegesen hozzátartozik az Egyházhoz, amelynek gyakorlása és auktoritativ megnyilatkozása ugyanazon szervek által történik, mint a kormányzói hatalom, amelynek ez az Egyház természetének megfelelő kiegészítő része. Akiknek megadatott a kötés és oldás hatalma, ugyanazoknak mondatott az is, hogy tanítsanak az ő nevében és tekintélyével minden népet.

Ennek a tanítói hatalomnak sajátságos kiváltsága van: a tévedhetetlenség, ami szükségszerűen össze van forrva a krisztusi Egyház fogalmával. Az Egyháznak örökké kell élnie, élete az isteni szeretet kohójában össze van forrasztva az emberiség életével, amelynek világosságot adó napja lett. Örök azonban az Egyház csak úgy lehet, ha lényegében nem változik, ha megmarad Isten földi országának, amelynek tagjai szívvel lélekkel hiszik mindazt, amit Isten kinyilatkoztatott, akik nem sejtelem-szerű tudomással bírnak a természetfeletti rend létezéséről, hanem pozitív hitalapon állanak. Ezt az alapot kell a krisztusi Egyháznak sértetlenül megőriznie.

Feladatának a tévedhetetlenség bírtoklása nélkül nem felelhetett volna meg. Ha az emberi szellem hat-ezer esztendő s vajadásaira visszatekintünk, éles vonásokkal tárul elénk a borzasztó tévedések hosszú sorozata. Hányszor vesztítette el még a természeti törvények és igazságok fonalát is, mi történnék tehát akkor, ha természetfeletti igazságokról van szó?

A kereszténység nem természetvallás, amely vallás alapigazságainak feltalálása és megőrzése nem terjed túl a természetes ész önerejének határain. Amidőn az új Sion kapuján belépünk, egy szót tudunk csak kimondani: Credo! E szó csendül meg ajkunkon, bármerre tekintünk is hatalmas kincstárában, amelynek legszebb ékességei előtt tehetetlenül áll meg a kutató emberi ész és csak a hítszemével tud bennük gyönyörködni. Másrészt pedig az Egyház maga is véges lények társasága, amelyeknek lényegükben rejlik a tökéletlenség. Vezetői és tagjai gyarló emberek, akik mindnyájan ki vannak téve a tévedés veszedelmének és így összességükben is meg lenne ezen lényeges tulajdonság, ha az isteni gondviselés az Egyház elé kitűzött cél érdekében rendkívüli módon közbe nem lépne. Krisztus az ő Egyházát a Szentlélek különös ótalma alá helyezte, aki tanításának éber őre és irányítója és akinek akarata

és felvilágosítása szerint ítélt és tanított a vallás igazságainak elterjesztésében: „a Vigasztaló pedig, a Szentlélek, akit Atyám az én nevemben küldeni fog, tanítani fog benneteket mindenre és emlékeztetetekbe hozza mindazt, amit én mondtam nektek”. — János, 14. 26.

Tévedhetetlenség alatt tehát az Egyház azon kiváltságát értjük, hogy a kinyilatkoztatás és a vele szervesen összefüggő igazságok megőrzésében nem csalatkozhatik és nem csálhat. Ezen meghatározás három szempontot emel ki: 1. az Egyház csupán a kinyilatkoztatás és a vele összefüggő igazságok terén tévedhetetlen; 2. nem csupán a tényt állapítja meg, hogy az Egyház nem tévedett, hanem a tévedés lehetőségét is kizárja; és végül 3. adja a tévedhetetlenség kettős alanyát t. i. sem a tanítói hivatal nem csalatkozhatik az igazság felismerésében, sem a hívőket nem ejtheti tévedésbe, vagyis úgy kell tanítania, amint maga megismeri. A krisztusi Egyházban ugyanis meg kell különböztetnünk a tanító Egyházat a hívő Egyháztól. Nem mintha ez a két különböző, egymással szembeállított fogalom lenne, mert krisztusi társaság csak egy van, de a tekintély és az alattvaló szempontját domborítja ki.

Tanító Egyház alatt a római püspökkel mint fővel egyesült püspökök összességét értjük, amennyiben a hívőket a hit igazságaira tanítják. Megnyilatkozása különböző módon történhetik. Vagy ünnepélyesen, amikor a pápa a rábízott tanítói hatalom teljességének latbavetésével vagy az egyetemes zsinaton egybegyűlt püspökökkel egyetemben valamely hitigazság létezését és értelmét végérvényesen eldönti. Vagy történhetik a hit igazságainak tanítása úgynevezett „rendes módon”, egyszerűen — modo ordinario — amikor az általános híthirdetés keretében az egész világ püspökei mint hit dolgát ugyanezt adják a hívők elé, például a püspök által jóváhagyott katekizmusokban és imádságokban. A hívő Egyház fogalma pedig általában a hívők összességét

jelenti, amennyiben a tanítói Egyházat hallgatják és neki engedelmeskednek. A tévedhetetlenség fogalma egyaránt felöleli mindkét tényezőt, de elsősorban a hívő Egyházra vonatkozik, mert tulajdonképen annak épen-tartása a cél, a tanító Egyház pedig eszköz a cél elérésére.

A tévedhetetlenség tárgykörének meghatározása részben a kinyilatkoztatás, részben pedig a kinyilatkoztatásban gyökerező legfőbb tanítói tekintély döntéseiből származik. Ha ugyanis egyszer elfogadjuk az Egyház illetékességét mint tévedhetetlen bírót a hit igazságainak értelmezésében, akkor azt is kell mondanunk, hogy a tévedhetetlen bírói hatalom gyakorlása magával hozza, hogy a bíró tévedhetetlenül meg tudja határozni illetékességi jogkörét. Máskülönben teljesen üres fogalomná válnék, semmi gyakorlati értéke nem lenne, kikapcsolódnék az Egyház élő szervezetéből és meghíúsúlna a cél, amelyet a gondviselés általa elérni akar. Saját diszkrecionális joga szerint dönti tehát el a tanítói hivatal, a magisterium, mi tartozik tévedhetetlensége keretébe, mi nem. Tévedhetetlenségének itt is érvényesülnie kell, különben csalatkozhatatlanságának tekintélyét olyan tárgyra is alkalmazhatná, ami hivatáskörén túlesvén nem viselné jogosan az Egyház tekintélyének bélyegét és a tévedhetőség fogalma kerülne a tanítói tekintély gyakorlásába.

A tanítói hivatal működése kiterjed első sorban a kinyilatkoztatás igazságainak felismerésére és értelmezésére, amelyeknek forrása az Istentől sugalmazott Szentírás és a szent hagyomány. A katolikus hit fundamentális igazsága ez, amiben két dogma, azaz hittétel van kifejezve. Az egyik, hogy a kinyilatkoztatás képezi a magisterium tanításának bázisát. A másik, hogy a kinyilatkoztatás igazságai két forrásból ömlenek felénk: a Szentírás és szent hagyomány.

Az egész Egyház számára adott isteni kinyilatkoztatás Krisztusban elérte kifejlését és az utolsó apostol

halálával végleg le is zárult. „Péter utódainak — mondja a vatikáni zsinat, — nem azért ígértetett meg a Szentlélek, hogy az ő kinyilatkoztatásával új tanokat hirdessenek, hanem azért, hogy az ő felügyelete mellett az apostoloktól nyert kinyilatkoztatást vagy is hitletéteményt szentül megőrizzék és híven kifejtsék”.

A dogmaértelmezés kérdése az újabb idők theologiai mozgalmaiban igen sokat vitatott tárgy és az Egyháznak alapelvei sértetlen megőrzéséért tömördek harcot kellett megvívnia a racionalizmus talajára átültetett theológiával. Erővel le akarták szorítani a tévedhetetlen tanítói katedráról, tanítását be akarták kapcsolni a modern szellemi áramlatok sodrába, amely nem ismer természetfelettit, nem ismer Istenfiát és a kinyilatkoztatást kivetköztették eredeti fogalmából. Ami hamisat csak kigondolni tudott az emberi ész az ismeretszerzés és megismerés módjáról, az mind kipróbálta erejét a katolikus dogmákon. A természetes megismerés cégére alatt más fogalmat és más tartalmat akartak adni az üdvrendszer tanainak: „törvénytánítók akarnak lenni, de nem is értik, amit mondanak és bizonygatnak”, — I. Timót. 1. 7. — Az ész természetes erőit állították fel egyedüli ítélőbírónak a hitigazságai felett és ugyanakkor még az ész természetes erőit is megnyirbálták és letagadták képességét, hogy a teremtet világ nyomán Istenének létezését meg tudja ismerni.

Isten azonban a kinyilatkoztatás igazságait nem azért adta az emberiség elé, hogy azok égbenyúló piramisok gyanánt meredezzenek előtte anélkül, hogy hozzájuk közeledni és értelmüket fürkészni szabad volna. Az eszes ember megértés után szomjazik, természete űzi-hajtja úgy a természeti, mint az isteni elrejtett igazságok kutatására.

Amilyen téves volna azt állítani, hogy még nem vagyunk teljes birtokában azon kinyilatkoztatásnak, amit Isten velünk közölni akart, éppen olyan helytelen volna

azon merev álláspontra helyezkedni, hogy a krisztusi tan értelme a mi értelmi megismerésünkhöz való viszonyában tökéletes befejezettség holtpontjára jutott. A katolikus dogmák olyan természetűek, mint forrásuk, az isteni bölcsesség: végtelen mélységgel bírnak. Lényegükben mindig ugyanazok maradnak, de a véges emberi ész előtt az újabb szempontoknak és következtetéseknek serege tárul fel, amidőn titkaik kifürkészésére indul. Ez képezi alapját a dogmafejlődésnek vagy helyesebben a dogmakifejlésnek, amely a katolikus dogmatika számára a legszebb gyümölcsöket termi. Az Egyház sohasem volt ellensége a tankifejlésnek, sőt épen az ő tévedhetetlen tanítói tekintélye volt annak mindig nemcsak ellenőre, hanem legtevékenyebb előmozdítója. Megmondotta ezt már 1500 évvel ezelőtt lerini sz. Vince: „Talán mondja valaki, hogy Krisztus Egyházában nincs semmi haladás? Dehogynincs, sőt rendkívül nagy! De ez igazi haladás a tökéletesedés felé és nem átalakulás... A szükség magával hozza, hogy a századok folyamán teljes erővel fejlődjék ki úgy egyeseknek, mint az egész Egyháznak értelme, tudománya és bölcsessége, de úgy, hogy természete ne változzék, a tanítás értelmének mindig ugyanannak kell maradnia... Szabad az út, hogy mélyebb értelmüket felkutassuk, világosságot és szabadságot árásszunk rájuk, csak az épség és tulajdonság emiatt ne szenvedjen”. — Commonit. I. 22. 23.

A tanazonosság és tankifejlés klasszikus példáját találjuk magunk előtt, ha a katolikus dogmatika tanrendszerének jelenlegi kifejelettségét összehasonlítjuk az őskeresztény földalatti temetőknek, az u. n. katakombáknak, egyszerű sírfeliratokban és primitív képekben megnyilvánuló hitével. Amidőn a XVI. század elején a hitújítás viharai megbontották Európa hitegységét és a római Egyházat az ő ellenségei a krisztusi tanok meghamisításával vádolták meg, az isteni gondviselés kinyitja

és fellapozza a bámuló világ szemei előtt az őskereszténység katakombáinak dogmatikáját, amely egy hosszú évezreden át pihent elrejtve a föld mélyébe és amelyre nem lehetett ráfogni, hogy a krisztusi tant hamisítva tartalmazza. És ez a monumentális dogmatika tanúbizonyosságot tesz amellet, hogy a kereszténység legelső századainak hite ugyanaz volt, mint amit most vall a római katolikus Anyaszentegyház: a gyökerek és törzsek ugyanazok, ámbár a közel két évezredes élet és tartalomkifejlés jobban meglomposította őket. „Lapides clamant”, a katakombák néma kövei, felírásai és képei elénk tárják az üdvrendszer jólismert általános alapigazságait: beszélnek négy Evangéliumról, hirdetik Krisztus istenségét és a Szentháromság mélységes misztériumát, dicsőítik az Isten Anyjának, Máriának örök szüzességét és az Egyháznak, mint Krisztus jegyesének közbenjárói tisztségét; ábrázolva látjuk az Egyház szentségeit, megtaláljuk a szentmisének áldozati edényeit és különösen sokszor megjelenik előttünk a katolikus hit legféltetebb kincsének, a legméltóságosabb Oltáriszentségnek, Krisztus valóságos testének és vérének titka, hogy igazolja a mi „bálványimádásunk” krisztusi rendelkezésen alapuló létjogosultságát és az őskeresztény Egyház hitének a katolikusok manapság vallott szent meggyőződésével való tökéletes azonosságát.

Meg kell még emlékeznünk az isteni hagyomány fontosságáról is az Egyház dogmáinak felállításában és kifejtésében.

A katolikus vallás ellenfelei — még azok is, akik különben a Szentírást elfogadják a kinyilatkoztatás tanforrása gyanánt, — tagadják, hogy léteznék olyan kinyilatkoztatott igazság, ami a Szentírásban elő nem fordulna, következőleg csak szóbeli tanítás alakjában szállt volna át az utódokra Krisztus és az apostolok tanítása nyomán. Pedig maga a Szentírás is világosan utal rá. Krisztus maga semmit le nem írt, csak élő

szóval tanított és apostolainak is csak a prédikálás és tanítás parancsát adta. Sz. Pál egyenest említést tesz róla: „Testvérek, legyetek állhatatosak és tartsátok erősen a hagyományokat, amelyeket akár előszó, akár levelünk útján tanúztatok”. — II. Tesszalon. 2. 14. — Az első keresztény szózatok egyházatyái, akik az apostoli idők szellemét jól ismerték, szüntelenül hivatkoznak a szent hagyományra, mint a köztünk élő hitforrásra, amely az Egyház élő tanítói hivatalában őriztetik meg és általa adatik a hívőknek.

Az egyházi magisterium tévedhetetlenségének tárgykörében fontos értékkel bír azon kérdés eldöntése: van-e az Egyháznak auktoritatív joga és befolyása az észigazságok terén. A racionalisták természetesen tagadják, hogy az Egyház tekintélye átléphetné a tisztán vallási igazságok keretét és az ész által is felismerhető igazságok birodalmában bármi befolyást is gyakorolhatna.

Ezen állítás ilyen általánosságban már csak azért is hamis, mert a kinyilatkoztatás tanai között több észigazság is előfordul, — például a lélek halhatatlansága, a szabadakarat — amelyek ennél fogva közvetlenül a tanítói hivatal jogkörébe esnek. Ezenfelül ha az Egyháznak nincs semmi joga az észigazságok terén, ha nem tudja tévedhetetlenül meghatározni a bölcseleti fogalmakat, amelyeket, mint az objektív igazság kifejezőit dogmái kifejezésében és kifejtésében használ és azokat emberi természetünknek megfelelő alakba öltözteti, csupa légvár lesz minden alkotása. Mi lesz a Szentháromság és a megtestesülés tanaiból, az Oltáriszentségből, a kegyelem fenséges dogmáiból, ha az Egyháznak nincs joga az állag, a természet, a személy, a járulék és szabadakarat bölcseleti meghatározására és nem tudja tekintélye súlyával védeni álláspontját a Locke- és Taine-féle hamis állag-fogalom és fizikai determinizmus ellenében?

Nem kell attól tartani, hogy az Egyház beavatkozá-

sának lehetősége megghiúsítja a bölcseletnek mint önálló tudománynak kifejlését. Az Egyház csak annyiban foglalkozik és foglalkozhatik a különféle bölcseleti rendszerekkel, amennyiben azok valamely vallási igazsággal közvetve vagy közvetlen összefüggésben állanak. Ez nemcsak joga, hanem kötelessége is? Amint a bölcseletnek joga van ahhoz, hogy a józan észnek megfelelő alapelvek felállításával önálló rendszerré fejlessze ki önmagát és a „tudomány” díszes jelzőjével ékeskedjék, épen úgy viszont az Egyháznak is megvan az ellenőrző joga a hit igazságainak épségben tartása felett és a bölcselet szertelen túlkapásait a hit birodalmába lenyesni és megítélni, valamely bölcseleti állítás tényleg sérti-e a hit épségét.

A tévedhetetlenség tárgykörét általános vonalakban úgy húztuk meg, hogy az felöleli a kinyilatkoztatott és a kinyilatkoztatással összefüggő igazságokat. Ez utóbbi fogalmat kissé közelebbről is meg kell határoznunk. Melyek azok a kinyilatkoztatással összefüggő igazságok és tények?

A bölcseletről már szoltunk. Most még röviden a többről kell említést tenni.

Köztük dogmatikai és egyháztörténelmi fontosságuknál fogva első helyen állanak az úgynevezett dogmatikai tények — *facta dogmatica*. — Dogmatikai tény alatt olyan igazságot értünk, amely nincs ugyan benne a kinyilatkoztatásban, de igazságaival olyan szoros összefüggésben van, hogy ha ezen tényről nincs abszolút biztos tudomásunk vagy épen tévedésben vagyunk felőle, akár egyes dogmák megismerése, akár igazságuk védele lehetetlenné válik, következőleg veszedelembe kerül maga a kinyilatkoztatott hitkincs. A dogmatikai tények körzetébe tartoznak a következő igazságok.

Dogmatikai tény a pápa személyének és az egyetemes zsinatok érvényességének kérdése. Krisztus Egyházában kell főnek lennie, aki az egészket kormányozza.

Ez kinyilatkoztatott igazság. Azonban az, hogy például jelenleg ki a pápa, nincs adva a hitletéteményben. Viszont az Egyháznak tévedhetetlen bizonyossággal kell bírnia a római püspök személyének meghatározásában és felismerésében. Az Egyház fogalma ugyanis feltételezi a tekintély fogalmát, amelynek a forrása a pápa. Ha tehát az Egyház nem tudná feltétlen hitbizonyossággal, ki a pápa, azt sem tudhatná, kiben van meg a hatalom teljessége, amelyet Krisztus Péternek és az ő utódainak adott és amely a hitigazságok megőrzésére okvetlenül szükséges. A pápai döntések ereje is illuzórává válnék.

Hasonló okból szükséges az egyetemes zsinatok érvényességének tévedhetetlen felismerése is. Az egyetemes zsinatok mint a tanítói Egyház gyülekezetei isteni joggal alapuló csatatkozhatatlan tekintéllyel bírnak és határozataik a hit erejével kötelezők az egész Egyházra. Ha tehát az Egyház nem tudná jogszerűségüket biztosan felismerni és meghatározni, a zsinatok döntései megszűnnének a hitelet irányítói lenni, mert a jogosságuk felől való bizonytalanság megdöntené dogmatikai tekintélyüket, ami kétségkívül az egész hitrend megbontására vezetne.

Évszázados küzdelmet kellett az Egyháznak megvívnia azon dogmatikai tény igazságáért, hogy csatatkozhatatlan tekintélye van valamely könyv objektív értelmének meghatározásában, ami által döntő ítéletet mondhat a felett is, hogy valamely meghatározott könyvben foglalt tanítás megegyezik-e a kinyilatkoztatás igazságaival. Ezen jog szorosan összefügg a tanítói hivatal működésének természetével, amelynek gyakorlása az igazság megismerésében és közlésében alkalmazkodik az emberi természethez. Valamely vallási kérdéssel foglalkozó könyv vagy oly tanítást tartalmaz, amely megegyezik a kinyilatkoztatással vagy pedig eltér tőle. Ha az Egyház nem tudna felőle tévedhetetlen ítéletet mon-

dani, megtörténhetnék, hogy jóváhagyna valamely tanítást, amely ellenkezik és elvetne olyant, ami megegyezik a kinyilatkoztatással, ami a tanítói hivatal halálát jelentené. Különben is ezen tévedhetetlen jog nyilvánul meg a magisterium azon ténykedéseiben, amikor a Szentírást és a hagyományt elfogadja a kinyilatkoztatás forrásainak és belőlük kiolvassa tanrendszerét. Ezen jog tagadásával azt is kellene állítanunk, hogy az Egyház nem érti meg önmagát, el van szakítva múltjának minden dokumentumától, amelyekben az isteni jegyes híte és tankifejlése van lefektetve.

Ugyancsak a dogmatikai tények körzetébe tartozik a szerzetesrendek alapszabályainak és elveinek jóváhagyása. A szerzetesi élet lényegét a három örökös fogadalom alkotja: szegénység, tisztaság, engedelmesség, amelyek szentesítésüket Krisztustól nyerték, tehát ipso facto erkölcsi javak és jók. Ezeken kívül azonban minden szerzetesrendnek megvannak a maguk különös szervezeti szabályaik, amelyek emberi törvények és arra valók, hogy a rendet összetartsák, szerves, szociális egésszé alakítsák és az evangéliumi tanácsok megvalósítását szabályozzák. Ezek esnek egyházi szentesítés alá és rájuk vonatkozik, amikor állítjuk, hogy az Egyház tévedhetetlen jóváhagyásukban. Ezen jóváhagyás csak annyit akar mondani, hogy a szabályok teljesen megfelelnek a hit és erkölcs követelményeinek és alkalmasak, hogy az emberek szerintük törekedjenek örök végcéljuk elérésére. De nincs mondva, hogy így köteles mindenki élni, sem pedig, hogy valamely pápailag jóváhagyott rendnek örök élete van. Tudjuk, hogy a pápák osztattak fel rendeket, de ez nem a szerzetesi elvek dezavválása volt, hanem annak kinyilvánítása, hogy az Egyház bizonyos körülmények között nem óhajtja, hogy az emberek ama szervezeti szabályok szerint keressék üdvösségüket, ámbár elveik megfelelnek a keresztény erkölcs tan követelményeinek.

Végezetül meg kell emlékeznünk a dogmatikai tények még egy osztályáról, amely a katolikus hitélet egyik legszebb mozzanata: a szenttéavatásról. Ezen ténykedés dogmatikai alapját abban találjuk, hogy az Egyház tévedhetetlen bíró annak megítélésében, mire terjed ki hivatali jogköre és mindaz, amiben az egész Egyház hitbeli meggyőződését követeli, a tévedhetetlenség bélyegét hordja magán. Már pedig a szenttéavatásnál ez történik. Hogy valaki szent-e vagy nem, nem tartozik a kinyilatkoztatott igazságok közé; de ama körülmény folytán, hogy a tanító Egyház legfőbb tekintélyével kimondja valakinek mennyei dicsőségét, a szenttéavatott üdvözülése dogmatikai tény lesz, tehát feltétlen igaznak kell lennie, különben a tanítói hivatal dogmatikai tekintélye csorbát szenvedne. Más kérdés, hogy az Egyház miként jut el az életszentség bizonyításához és kimondásához. Emberi eszközöket használ — az erénygyakorlatok megállapítása, csodák stb., — de a hitben kötelező végső ítélet kimondásánál a Szentlélek őrökdi és garantálja az igazságot.

Az előadottak nyomán látjuk, mint terjed ki a krisztusi Egyház őrökdiése a kinyilatkoztatás nyomán az üdvrendszer hit és erkölcsi igazságainak gondos megőrzésére és a hitélet minden mozzanatának szabályozására. Tévedhetetlenség! Csak egy röpke szó, de súlyos tartalommal. Ez az Egyház hitbeli meggyőződésének alapköve, örök végcélja felé való törekvésének iránytűje. Ha évezredek küzdelmeire visszatekintünk, megelevenedik előttünk a zsidó nép nagy szabadságharcának hőse, akiről az Írás mondja: Síkra szállott Júdás páncélt öltött, miként az óriások nemzetsége, felöltötte hadi fegyvereit és megvédte táborát kardjával. A Szentlélek ótalma volt az Egyház páncélja, a tévedhetetlenség a kardja, amellyel győzelmesen vívta meg Isten országának szent harcait alattomos és nyílt ellenségeinek támadása ellen.

5. A KATHOLIKUS HITRENDSZER ALAPIGAZSÁGAI

A vatikáni zsinat a hit és ész egymáshoz való viszonyáról tanítván a következő döntést adja: „Ha valaki azt állítja, hogy az isteni kinyilatkoztatásban nincsenek igazi és szoros értelemben vett hittitkok, hanem lehetséges, hogy a jól kiművelt ész a természetes igazságok segítségével a hit összes dogmáit megérteni és bizonyítani tudja: legyen kizárva a hívők közösségéből”.

A katolikus tan szerint tehát vannak hittitkok, misztériumok, amelyeket a természetes ész erőivel fel nem fedhetünk. Sőt még azon esetben is, ha a kinyilatkoztatás által tudomást szerzünk ugyan létezésükről, létezés szempontjából tehát már nem titok, lényegük és tartalmuk maga egészében akkor sem tárul fel előttünk. A kereszténység mint a misztériumok vallása lépett a világba. Botrány és esztelenség gyanánt tűnt fel a zsidók és pogányok előtt, akik fenséges hittitkaiban babonát, sötétséget és az emberi szellem eltévelyedését látták, amint ezt hangsúlyozza már sz. Pál: „Mi azonban a keresztfeszített Krisztust hirdetjük, ami ugyan a zsidóknak botrány, a görögöknek pedig oktalanság egyaránt, Krisztust, az Isten erejét és az Isten bölcsességét”. — I. Korint. 23. 24.

De az előbb említett zsinati döntés közvetlenül nem ezek ellen irányul. A kereszténység kebelében mindig voltak és vannak, akik jóhiszeműségükben nem ellenségei ugyan a kinyilatkoztatásnak, de a büszke emberi tudás által félrevezetve nem akarják eszüket meghajlítani Isten bölcsesége előtt és kinyilatkoztatott igazságainak titokzatos jellegét meg akarták változtatni. Az ész erejében bízva a misztériumok világát meg akarták szüntetni és arra törekedtek, hogy homályosságát és felfoghatatlanságát teljesen a megértés körzetébe vonva a kereszténységből természetes észvallást csináljanak. Ösz-

szetévesztették az észszerűséget az észigazságokkal és azt gondolták, hogy csak az észszerű, aminek a lényegét is fel tudjuk ésszel fogni.

Nem vették észre, hogy törekvéseikkel a kinyilatkoztatott hitkincs legszebb ékességeit akarják összetiporni. Hiszen minél nagyobb és fenségesebb, ha valóban isteni a kereszténység, annál titokzatosabbnak és felfoghatatlanabbnak kell tanításának lennie. Ha maga Krisztus, az Istenfia jött el közénk azért, hogy bennünket ezekre megtanítsa, és ezt az új kinyilatkoztatást nem bízta az ő prófétáira és követekre, hanem maga akarta velünk azt közölni, várhatunk-e mást, mint hogy az örök Isten végtelenségének legbensőbb titkait tárja fel előttünk, amint az apostol mondja: „Istennek titokzatos bölcsességét hirdetjük, melyet Isten öröktől fogva elrendelt a mi dicsőségünkre... Amit szem nem látott, fül nem hallott, ember szívébe fel nem hatolt”. — Sz. Pál, I Korint. 2. 7. 9.

A titokzatosság nemcsak nem ad okot arra, hogy miatta a kinyilatkoztatást elvessük, hanem ellenkezőleg, ha egyszer elfogadjuk természetfeletti jellegét, épen a hittitkok képezik a legjobb ajánlást. „Rossz ajánlás volna alapítója istenségét illetőleg — mondja Scheeben — ha ő csak olyan dolgokra tanított volna bennünket, amiket akár más embertől is megtanulhatunk volna vagy képesek volnánk magunk erejében felismerni és egészen átérteni!”

Nem helytálló az ellenvetés, mintha a misztérium ellentétben állana természetünk vágyaival és törekvéseivel. Az igazság után törekvő elme a nagyszerűben és fenségesben különös gyönyörét találja. Tapasztalati tény, hogy azon igazságok, amelyeket könnyen megtalálunk és kimerítünk, nem gyakorolnak ránk mélyebb hatást, nem indítanak és ösztökelnek intenzívebb szellemi munkára és kutatásra; míg azok amelyeknek mélysége elszédít, fönnsége bámulatba ejt, azok az ész alkotó munkájának igazi melegágyai. Az igazság annál jobban

ingerel, minél titkosabb és elrejtettebb módon jelenik meg előttünk.

Különben is a hitigazságok titokzatossága már csak azért sem természetellenes, mert a titok az emberi természetes megismerésnek is született velejárója. Még a teremtet világ természetes igazságai is csak bizonyos pontig tárúlnak fel előttünk. Mi az anyag, az erő, az élet, a villamosság és ezernyi sok más dolog, amelyek itt vannak körülöttünk, bennük élünk, százféleképen vizsgáljuk és tapasztaljuk őket és mégis mind csupa titokzatosság. Minél jobban behatolunk birodalmukba, annál több titok bezárt kapuja mered felénk.

De a hit misztériumai tulajdonképpen nem azért becsesek előttünk, mert értelmük homályos és titokzatos. Maga a homály mint ilyen a világosság ellentéte lévén önmagában nem lehet a világosság felé törő ész kielégítése és működésének rugója. A kinyilatkoztatás homályossága nem olyan, mint a természetvallásokban található és emberi kitalálás által mesterségesen felállított titokzatosság, helyesen mondhatnók: misztifikáció, amely az emberi gyengeség ujdonságingerére akar hatni. A hittitkok önmagukban Isten végtelen bölcsesége által garantált fényes igazságok, de a mi értelmünk homályos és gyenge, nem képes Isten titkainak ragyogásába tekinteni.

Amikor nekünk Isten az emberi ész számára hozzáférhetetlen igazságokat kinyilatkoztat és kegyelmével lehetővé teszi, hogy tekintetünk a végtelen horizontja fölé szálljon, minden homályosság dacára tudjuk, hogy ezen híten alapuló megismerés olyan mint a napkeltét megelőző reggeli szürkület, amelynek nyomán öröm és kielégülés támad, mert előfutára annak a világos látásnak, amit egykor Isten társaságában fogunk elérni. Ne tévesszen meg bennünket a racionalista bölcsélet gúnyolódása, nincs miért szégyenkeznünk vallásunk hittitkai miatt. Nem a homály, hanem a mérhetetlen mélységük

miatt büszkék lehetünk rájuk, mert már az a kis fény is, amit belőlük felfogni tudtunk, felemel bennünket, általa már itt a földön résztveszünk az isteni értelem titokzatos igazságaiban és működésében és Isten fiainak dicsőségében.

Bizonyos értelemben minden kinyilatkoztatott igazság misztérium, sőt maga az Egyház is, amelynek létezése és működése sok tekintetben a természetes ész által is felismerhető tények és igazságok nyomán feltárul ugyan előttünk, de maga az egész szervezet a benne működő isteni erők által természetfeletti jelleget nyer. A katolikus hitigazságokat tárgyaló dogmatikák hatalmas kötetei tanuskodnak a kinyilatkoztatott igazságok impozáns kifejléséről és az emberi szellem kutatásainak termékenységről. Nekünk itt nem célunk, hogy a katolikus hitrendszert a maga egészében tárgyaljuk, csupán azon alapigazságokra akarunk rámutatni, amelyek a számunkra adott kinyilatkoztatásnak pillérei és centrális nagy összefogó eszméi és mint igazi misztériumok az isteni tekintélyen alapuló hit világosságánál tárgyalhatók.

I. A Szentháromság. A kereszténység monotheista vallás és örököse az ószövetségi kinyilatkoztatás alapján álló zsidó vallásnak. De az újszövetség fejleszti az istenmegismerést, amennyiben Isten belső életének mélységeiből és végtelenségéből olyan titkokat tár elénk, amelyeknek sem létezését felfedni, sem miután létezésüket tudjuk, lényegükbe behatolni nem képes az emberi értelem.

A krisztusi kinyilatkoztatás szerint Istenben egy lényeg és természet van, amely azonban három személyben valósul meg. Az Evangéliumok gyakran beszélnek az Atyáról, a Fiúról és a Szentlélekről mint arról a három isteni személyről, akik az isteni mindenhatóság, bölcsesség és jóság birtokosai. Nyomatékkal fejezi ki az egylényegű Isten háromszemélyűségét maga Krisztus,

amikor elküldi apostolait a szellemi világ meghódítására azzal a paranccsal, hogy a benne hívőket kereszteljék meg, mintegy írják át az Atya, Fiú és Szentlélek nevére, amely átírásnak eltörölhetetlen jegye és bélyege a kereszttségben nyert örök jel.

A katolikus vallásnak alapigazsága, hogy az ember Isten létezését a teremtett világ adottságainak megismerése által az oksági észtörvény segítségével biztosan fel tudja ismerni. A három isteni személy működése a teremtésben azonban, mint az egységes isteni természet megnyilvánulása jelenik meg, tehát az emberi ész következtetései is csak egységes isteni természet létezésének bizonyításáig ér fel, a benne levő háromságot, miután erre példa a teremtett világban nincs, nem tudja bizonyítani, sőt a kinyilatkoztatás segítsége nélkül még csak nem is sejti. Igazi misztériummal állunk szemben, amelynek még pozitív lehetőségét sem tudjuk magából az észből bizonyítani, legfeljebb annyit mondhatunk felőle, miután létezését a hit által megismertük, hogy nem tudjuk bizonyítani, hogy ellenmondás van az egylényű és háromszemélyű Isten fogalmában. Mindaz, ami Istenben van, szükségszerűen van, tehát a posteriori mondhatjuk, hogy szükségszerűen van benne a három személy is. De miért kell ennek így lennie? Itt az emberi ész megtorpan, mert a feleletadás feltételezné, hogy mi az isteni lényeg a maga belső mivoltában teljesen értjük, vagyis a végtelent a véggel felmérjük, ami fogalmi ellentmondás.

A három isteni személy Isten belső örök és végtelen szellemi működésének a személyiség fogalma szerint való megvalósulása, a végtelen önmegismerés és önszeretet örök származéka, amire a mi értelmünk a saját lelki világunkból csak nagyon halvány és tökéletlen hasonlatokat tud felmutatni. Hisszük, hogy amit most csak homályosan és „talányszerűen” ismerünk meg, egykor Isten színről-színre való látásában jobban feltárul előtt-

tünk és ez fogja képezni örök boldogságunk alapját és teljességét.

II. A *kegyelem és bűn misztériuma*. Isten szabad-akaratból származó elhatározásainak egyik megvalósulása a világ teremtése volt. Önmagáért teremtette, öndicsőségének kisugárzása volt és a látható világ önmagában Isten végtelen hatalmának és bölcsességének reflexfénye. Isten azonban azt akarta, hogy látható világ teremtményei között legyen olyan is, amely természeténél fogva kiemelkedjék az élő és élettelen világ nagyszerű alkotásából és mint a teremtés koronája az ő különös szeretetének és gondviselésének tárgya legyen. Ezért teremtette az ésszel és szabadakarattal felékesített embert, az anyagi és szellemi világ harmonikus egység szerint megalkotott képviselőjét, amelyről az Írás mondja: „És teremté Isten az embert az ő képére”. — I. Mózes, 1. 27.

Az isteni képmás az emberen nemcsak annyiban valósult meg, hogy értelmet és szabad akaratot nyert, ami a szellemi emberi lélek két természetes főtulajdonsága, hanem azonfelül felruházta természetfeletti adománnyal, lelkén kiöntötte a megszentelő malaszt kegyelmét, ami az isteni képmás tökéletesebb kifejezése volt, az embert természetfeletti rendbe emelte fel és „Isten természetének részesévé” tette. Benne gyökerezett a képesség, hogy egykor Istent színről-színre láthassa és az ő isteni működésében való részvétel által természetfeletti módon boldog legyen. Ezen belső lelki megszentelődéssel együtt megkapta még természetes tökéletességeinek meg nem érdemelt és természetének ki nem járó fokozását: a testi halhatatlanságot, az élet küzdelmeitől való mentességet, értelmi és szabadakarati világának tökéletes működését. Mindezek Isten végtelen szeretetének misztikus világából nyert adományok voltak, amelyek az első embert az életszentség isteni magaslataira emelték.

De a teremtés harmoniájába egyszerre csak végzetes disszonancia sikolt bele: az ember lázadást kezd Isten ellen! Ő, akin ott ragyogott Isten természetfeletti áldásainak legdicsebbje, a megszentelő malaszt és akinek szolgálatára állott a többi összes teremtmény, egy pillanatra megtorpan Isten egyetlen tiltó parancsa előtt és kitör ajkán az első: nem! Non serviam, nem szolgálok! szembehelyezkedik Istenével és az istenalkotta szép világban megjelenik az ember alkotása: a bűn, ez a torzszülött, amely megpecsételte az emberiség sorsát.

A bűn a maga mivoltában mélységes misztérium. Természetes ésszel tudjuk ugyan, hogy lázadás Isten ellen és elfordulás a végcéltól, de ezen elfordulásnak természetfeletti következményei voltak; az ember elveszítette természetfeletti adományait és tökéletességeit, Isten gyermekéből az isteni harag száműzöttje lett, aki természetfeletti végcélját elveszítve és örök boldogság után vágyódó lelke törekvéseivel szembe kerülve önmagának lett megrontója. A bűn igazi lényegét és gonoszságának nagyságát csak az tudná felmérni, aki teljesen átértené Istennek az ember iránt való végtelen szeretetét és jóságát és aki megmérni tudná az űrt, ami az Isten látására való hivatottság és a szenvedélyei bilincseiben görnyedő ember állapota között van. A bűn és a nyomában maradó bűnös állapot a természetfeletti élet sötét árnyai, amelyek egyedül a kinyilatkoztatás szemüvegén keresztül nézve mutatják félelmetes romlásukat.

Az első ember bűnének azonban nemcsak elkövetőjére voltak átkos hatásai. A kinyilatkoztatás tanítása szerint az első ősbűn bizonyos értelemben átszármazott Ádám utódaira. Az isteni bölcsesség elgondolása szerint, ha Ádám nem vétkezik és megmarad a kegyelem állapotában, ő mint az emberiség feje és jogi képviselője, ezen isteni adományt örökségképen biztosította volna utódai számára is. Miután azonban szabadakarat el-

határozásból eltékozolta, elveszítette a mi számunkra is minden járulékaival együtt. Nem az Isten igazságtalan velünk szemben, — hiszen azt nem adja meg nekünk, ami különös kegyelmi ajándék volt, a természetes adományok megmaradtak, — de kegyetlen volt Ádám, aki a megszentelő malaszt ajándékát eljátszotta. Miután a gondviselés rendjében Istenhez mint természetfeletti célhoz csak az lehet hozzáfordulva, aki a megszentelő malaszt állapotában van, a kegyelmi állapot hiánya Istentől való elfordulást, tehát bűnt jelent, azért tanítja az Egyház, hogy mindnyájan bűnben születünk és az áteredő bűn átkos következményei alatt sínylődünk. Ime a bűn újabb misztériuma, amelynek nézőszögéből sok mindent megértünk a világ erkölcsi és fizikai rendjében. Ha Ádám személye által eltaszítottuk magunktól Isten szeretetét, viselnünk kell igazságosságának büntetését.

III. *„És az Ige testté lőn és miköztünk lakozék”.* A bűnbeeset ember nyomorusága annál végzetesebb volt, minél kevésbbé lehetett reménye a botlás jóvátételére. Szabadakarátával a kegyelmet el tudta magától taszítani, de természetes erőinek legnagyobb erőfeszítése sem volt képes a természetfeletti rend adományainak visszaszerzésére. De Isten az ő végtelen irgalmasságában nem engedte magát az emberi gonoszság által legértékesebb teremtményének sorsából kikapcsolni! Bármennyire meghíusultnak is látszott a bűn által az ember természetfeletti örök végcélra való rendeltetése, Isten örök terveiben már a bűnbeesés pillanatában el volt határozva a bűn rabságából való megszabadítás a második isteni személynek, a Fiúnak megtestesülése és elégtétele által. És elkövetkezvén az idők teljessége az Ige testet öltött és valóságos emberré lett.

A megtestesülés tana, a christologia, a katolikus dogmatika legszebb és legvonzóbb fejezete és mint misztérium, Isten szeretetének örök himnusza. A katolikus

Egyháznak sok kemény küzdelmet kellett megvívnia ezen legföltettebb kincse zavartalan birtoklásáért és a benne rejlő nagy titok értelmének helyes magyarázásáért. A racionalista vallásbölcselet mindig tagadta Krisztus istenségét és ezen keresztény alapigazság elvetésével illuzóriussá akarta tenni a krisztusi megváltás természetfeletti értékét. Mások rosszul értelmezték az emberi természetnek az isteni személyhez való viszonyát avagy az isteni és emberi természet egyesülésének módját, ami által ismét vagy a helyes természetfogalom vagy a krisztusi cselekedetek értékelése szenvedett kárt.

Velük szemben azonban az orthodox katolikus tan a következő. A második isteni személy, az Ige, felvette az emberi természetet. Összekapcsolódott a végtelen a véggessel: az egyik leereszkedett, a másik felemelkedett. Ezen egyesülés a személy fogalmi körzetében történt: a véges emberi természet a végtelen isteni személy tulajdona lett és az emberi személyiség hiánya az isteni személy joghatóságát és felelősségét terjesztette ki az emberi cselekedetekre. A két természet, az isteni és emberi, megmaradt a maga sértetlen valóságában összes lényeges tulajdonságaival egyetemben, tehát a megtestesült isteni személy, akit a történelem Krisztusnak ismer, valóságos Isten és valóságos ember.

Krisztust a Szentírás a világmindenség középpontjának és fejének nevezi, Ő a második Ádám, aki azért jött, hogy jóvátegyen és visszaszerezzen mindent, ami az első Ádám által elveszett. Emberi cselekedetének, különösen kereszthalálának elégtételével és érdemeivel új kegyelmi rendet alapított, melynek földi középpontjává Egyházát tette meg. Feltámadása és mennybe menetele után sem hagyott el bennünket. Egyházának fenséges nagy áldozatában, a szentmisében, folyton meg elevenedik előttünk a Golgota misztériuma, amelynek kegyelmi bősége hét szentség csatornáján át ömlik és sokszorozódik az ember szívére.

Sőt nemcsak misztikusan a kegyelmi jelenlét erejében akart közöttünk maradni, hanem valóságosan a maga embersége szerint is. Amint a szűz Istenanya, Mária, szíve alatt hordozta a megtestesült Igét, úgy hordozza keblén most az Egyház a legméltóságosabb Oltáriszent-ségben az Istenembert. Elrejtve ugyan a kenyér és bor színe alatt, de valósággal itt van közöttünk, hogy az élet küzdelmeiben a bűn súlya alatt meggörnyedt ember a bűnbánat szentségében megtisztulva megtalálja lelke táplálékát és a krisztusi test és vér erejében megerősödve megvalósíthassa önmagán a krisztusi ideált.

IV. „Hiszem a test feltámadását és az örök életet”. Krisztus kereszthalála visszaszerezte az ember számára az Ádámban elveszített kegyelmi életet. De a krisztusi megváltás tökéletes volt, mindent vissza akart adni, amit Isten az első emberben nekünk szánt. A halál megmaradt ugyan, mint a bűn következménye, de csak ideiglenesen, mert Krisztus feltámadása záloga lett a mi testszerint való feltámadásunknak és az azt követő örök életnek.

Krisztus mint bíró, aki jutalmaz és büntet kinek-kinek cselekedetei szerint, a restauráció nagy művének befejezője, aki az örök jutalom vagy örök büntetés szankciójával adta elénk tanításának és parancsainak megtartását vagy elhanyagolását. A tettekben megnyilvánuló eleven hit lesz az ítélő Krisztus nézőpontja életünk elbírálásánál, „mert Jézus Krisztusban sem a körülmetélés nem ér semmit, sem a körülmetéletlenség, csak a hit, mely szeretet által munkálkodik”. — Sz. Pál, Galat. 5. 6. — Ott feltárulnak előttünk az isteni gondviselés kegyelmi útjainak szövevényes szálai. Látni fogjuk, hogy a félelmetesen hangzó predesztináció tulajdonképpen nem volt más az emberek életében, mint a szeretet törvénye szerint uralkodó Krisztus akaratának megvalósulása, aki mindenkiért meghalt és mindenkinek

megadta a szükséges kegyelmet, hogy az embert az örök végcél felé irányítsa, mert ő „azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretébe eljusson”. — I. Timót. 2. 4. — De mi nem akartuk, a mi akaratumk útjai elváltak Isten szándékának és akaratának vonalától, az örök élet fájának gyümölcsei helyett kinyujtottuk kezünket a rendetlen önszeretet és hamiság csábító gyümölcsei után. Isten nem vezet a kárhozatba senkit, mi magunk rohanunk bele. Az örök mennyei boldogság és az örök pokol tűze jelzik az isteni szeretet és igazságosság törvényeit, hogy a hit fényével megvilágított emberi értelem a szeretet és üdvös félelem kötelékei által az ő Istenénél keresse és találja meg üdvösségét.

Amikor Strindberg, az ismert író meghalt, utolsó percéről egyik ujság a következőket írta: „Este 9 órakor volt utoljára teljes öntudatnál. Magához hívatta leányát és mintegy bucsúzásul ezeket mondotta neki: Édes Margitom! Az élettél végeztem. A mérleg kész. Erre kezébe vette a mindig mellette levő bibliát, szívére szorította és rámutatva, tisztán érthető szavakkal így szólt: Ez az egyetlen ami igaz! Ezek voltak a haldokló utolsó szavai”.

Ez az egyetlen, ami igaz! A katolikus Egyház tanítói hivatala, mint a hitigazságainak csalatkozhatatlan őre, szintén e szavakkal adja hívei elé a kinyilatkoztatás tanainak összességét. Kezében az evangéliumi törvénykönyv, mellette az igazságokra tanító Szentlélek és tekintetét a természetfeletti élet örök révpartjai felé irányítva bizton vezet a benne bízókat Krisztus és az örök ítélet felé, mert tudja, hogy „más alapot senki sem vehet azonkívül, amely vettetett, amely Jézus Krisztus”. — Sz. Pál, I. Korint. 3. 11. — Nem követheti tehát azokat, akik világkongresszusaikon ötvenszázalékos kiegyezésre dolgoznak a krisztusi tan rovására és az u. n. pánkrisztianizmus balga álmaival iparkodnak egy

új kereszténység megalapítása felé. Amint egy a Krisztus és az ő kinyilatkoztatása, úgy csak egy lehet a kereszténység is, amely az apostoliság díszes jelzőjével ékesítve immár kétezer éven át van odaállítva a világ elé, mint a nemzetek tanítója és amelynek neve: Katholikus Egyház.

6. A KATHOLICIZMUS KULTÚRÁLIS MUNKÁJA

Kultúra alatt az ésszel és szabad akarattal felruházott ember azon törekvését értjük, hogy anyagi és szellemi erőinek megfeszítésével iparkodik az anyagi és szellemi világ adottságait és értékeit a maga számára megszerezni, megőrizni és fejleszteni és így emberi méltóságának megfelelő életmagaslatot biztosítani. Alapját végeredményben a tökéletesedés felé törő vágy képezi. Mindaz tehát, ami az emberi természet ilyen irányú erő kifejtésének útjában áll vagy helytelen irányba tereli, ellentétben áll a kultúrával és dekadenciát jelent. A test és lélek harmonikus együttműködése képezi az igazi alapot és eszközt a művelődés haladásának és kifejlésének biztosítására, sőt lehetőségére: csak a testi és lelki javak együttes és harmonikus fejlesztése nevezhető igazi kultúrának. Az anyagi és szellemi kincsek egymásba építésével lehet elérni azt az egyensúlyozott társadalmi állapotot, amely az emberek mint szociális lények boldogságát jelenti és ami minden kultúrának végcélja.

A kultúra végcélja ugyanis szorosan összefügg, mondhatnók egybeesik az emberi természet végcéljával. Az ember természetében gyökerezik, belőle indul ki és végeredményben hozzá tér vissza és minden eredménye csak annyiban reális és csak annyiban képvisel értéket, amennyiben a természet tehetségeinek kifejlését előmozdítja és örök végcélja felé segíti. Ezen megállapítás

egyszersmind jelzi azt is, hogy amint az emberi természetnek, úgy a kultúrának is közös végcéljuk van: az Isten. Ahol az emberiség kultúrális törekvései ezt szem előtt tévesztették és kizárólag az anyagi javak előmozdításának eszközei lettek vagyis végeredményben mint öncél jelentek meg, az ilyen egyoldalú kultúra megszűnt az emberi életnek irányítója lenni, mert az emberi gyarlóság önalkotta hamis ideáljainak játékszerévé vált és társadalmi hajótörésre vezetett.

A kultúra tehát nem kapcsolódhatik ki a szellemi ideálok légköréből, különösen nem a valláséból, mert az életet adó levegőt zárja el magától, egyoldalú lesz, ami szükségszerűen a tökéletlenségnek és elsatnyulásnak jele. Épen a vallás az, amely a kultúrát megóvjá az elanyagiasodástól és biztosítja az emberi szellemszárnyak örök végcél való repülését.

A kultúra önmagában nem végcél, hanem csak eszköz a boldogság felé való törekvés útján. Határai addig terjednek, ahol az ember örök és tökéletes boldogság felé való vágya kezdődik, amely vágyat a kultúra semmi magaslatai nem tudnak kielégíteni. A múlandóság, a halál gondolata és ténye, mint minden földi dolognak, úgy a kultúrának is határköve. De ez nem lehet kerékkötője a haladásnak és nem bizonyítja a kultúra hiábavalóságát. Ellenkezőleg arra serkent bennünket, hogy a mulandó élet összes lehetőségeinek kihasználásával kell mindenkinek közreműködnie, hogy az örök végcél a kultúra vállain minél biztosabban elérhető legyen.

Szomorú jelensége korunk kultúrális törekvéseinek, hogy a fősúlyt az anyagi szükségletek kielégítésére helyezi. Az ember szellemi része, a lélek és szív magasabb célok felé való törekvései nem találnak megfelelő megbecsülésre. Az anyagias világnézet nyomása alatt az érzékeink alá nem eső világ javai és szépségei ha talán nem is teljesen értéktelenné, de mindenesetre másod-

rangúakká váltak: az imponderábilis értékek elvesztették vonzóerejüket.

A társadalmi szétszaggatottság és ellentét szomorú képe tűnik fel előttünk az egyoldalú anyagi kultúra nyomán, amelyet sem az anyagi jólét, sem a kémia és gépszerkesztés avagy a materialista bölcselet okoskodásai kiküszöbölni nem tudnak. Az anyaghoz kötött kultúra nem veszi észre, hogy minél nagyobb lépésekkel halad előre a maga sajátos útjain, annál antikultúrálisabb lesz, mert egyre jobban előtérbe nyomul antiszociális jellege, amint ezt korunk társadalmi bajai világosan bizonyítják. Felismeri ugyan a munka specializálódásának előnyeit, ami a tudományos elmélyedésnek és a különböző munkaszakok fejlesztésének hathatós előmozdítója, sőt elengedhetetlen kelléke, de épen ez a széttagoltság vált veszedelmessé az összműveltség számára, mert a specializált tudományos és munkakörök öncélúakká váltak, hiányoznak belőlük a magasabb szellemi ideálok és különösen a vallás kiküszöbölése folytán nincs köztük összekötő kapocs és erő, mely őket az emberiség boldogsága megvalósításának nagy és magasatos gondolatkörébe összefogná.

Korunk nagy gondolkodói, Chamberlain, Paulsen, Eucken, Foerster, — nem is szólva a katolikus társadalombölcsletről — akik nyitott szemmel és elfogulatlanul nézik az anyagias bölcselet és kultúra hatásait, fájó lemondással állapítják meg a kultúrális hanyatlást. Az emberi élet gépiessé vált. A szív és kedély nemes virágai elhervadtak, a lélek magasba törő erői az anyag rabszolgáivá lettek: az emberiség ezzel a kultúrával nem lett boldogabb, csupán képzetesebb és idegesebb, és emberi mivoltának egyensúlyát veszítve a látszólagos nagy haladás mellett visszaesett. Hangoztatják, hogy egyedül a vallás-erkölcsi szempontok bekapcsolódása lesz ismét képes a kultúrának visszaadni és állandóan megadni azt az őt megillető erőt, hogy valóban az emberi szel-

lem diadala lehessen. A vallás és erkölcs zászlaja alatt tudja az emberiség megtalálni önmagát, saját nemes természetét és hivatását és csak így fogja visszanyerni a belső boldogság és megelégedés ajándékát.

Sajátos történelembölcseleti megállapítás, hogy a kultúra, amely természete szerint a folytonfejlődés és tökéletesedés hordozója, önmagát emésztí fel, mihelyt a vallás-erkölcsi alapról lelép. Tanúság rá a görög-római kultúra! Az anyagi műveltség és jólét önmagában sehol és sohasem volt társadalomfenntartó erő. Hiú reménykedés, hogy a technika vagy higiénia a maga nagy felfedezett és felfedezendő csodáival a kultúra igazi nagy magaslataira fel tudja vezetni és meg is tudja ott tartani az emberiséget. Az ember nem gép, ő a boldogság után való vágy kielégítésére tör, oda pedig magasabb szellemi értékek és ideálok, szívét-lelkét kielégítő kulturális tényezők kellenek.

Itt kapcsolódik be a katolicizmus mint kulturális tényező s az emberiség művelődéstörténetének legfontosabb irányítói közé és fentebb vázolt vallás-erkölcsi tanrendszerével és a rendelkezésére álló szellemi javakkal megadja a lehetőséget az igazi kulturális haladásra. A katolicizmus tanrendszere a természetes és természetfeletti igazságok gyönyörű harmóniájából tevődik össze. Ez nem engedi át az embert a bizonytalanság és kétségbeesés játékának, hanem Isten és a természetfeletti élet hitével egyrészt biztos alapot nyújt az emberi szellem kibontakozásának lehetőségére és az élet küzdelmeinek megvívására, másrészt pedig nem állván útjában az anyagi kultúra még oly mérvű haladásának sem, az anyagi és szellemi szükségletek kiegyensúlyozott felkarolásával és kielégítésük előmozdításával igazi haladás és kultúrvallás jellegével bír.

A katolicizmus mint a szépnek és jónak, az emberi boldogságnak és az ész minden tekintetben kielégítő

és megnyugtató bölcseletnek vallása mindig elsőrangú kultúrális tényező volt a múltban és az maradt a jelenben is, amely hivatva van, hogy a materializmus vérszegény kultúráját megdöntve az igazi értékek magaslatára emelje fel a törekvő ember munkáját. Akár a múltban, akár a jelenben nézzük ezt a nagyszerű munkát megelevenedik előttünk Krisztus szép hasonlatának igazsága, amikor a „mennyeek országát”, azaz az ő Egyházát a liszt közé elhelyezett erjedő kovászhoz hasonlította, amelynek ereje átjárja az ember táplálkozására szánt anyagot és azt élvezetessé, az életerő fenntartására alkalmassá teszi. — Máté, 13. 33. — Igazi fermentum, amelynek nyomán élet fakad és az ember természetében szűnnyadó erők nagyszerű kifejlésnek indulnak. Az ember valóban, mint a természet ura és koronája helyezkedhtik el minden parányiséga dacára a nagy világegyetem képzeletet is meghaladó méreteiben.

A katholicizmus kultúrális értékének próbaköve maga az élet az ő kaleidoszkopszerű ezerféleségében és igényszükségleteiben. Épen az élet értékelése az az első igazi nagy próbakő, amely egyrészt megmutatja a materialista világnézet kultúraellenes jellegét, másrészt nagyszerűen kidomborítja a kereszténység eszméinek és tanításának kultúrális fontosságát.

A materialista kultúra bölcseleinek legnagyobb része a Darwin-féle evolucionista-bölcselet alapján áll, amely a társadalom egyedeit az erők és gyengék fogalma szerint osztályozza és csak az erők számára ismer el létjogosultságot, a többieket a társadalmi evolúció akadályainak tekinti és a pusztulás kategóriájába sorozza, mint akik az élet parazitáit. A fájdalom és szenvedés az emberi életnek és társadalomnak olyan adottságai és tényezői, amelyek mellett nem lehet lehúnyt szemmel és süket füllel elmenni: miért vannak? honnan vannak? mire jók? Ezen kérdésekre feleletet kell adni és egy-szersmind megadni az eszközöket megszüntetésükre vagy

legalább is enyhítésükre. A materialisták tehetetlenül állnak az élet ezen nagy alapkérdésével szemben. Az a felelet, hogy a gyenge pusztúljon, az erős pedig saját boldogsága feláldozásával dolgozzék a késő eljövendő nemzedék boldogságának megalapozásán, ez a felelet frivol és természetellenes, mert nekem ugyanannyi jogom van a boldogsághoz, mint az eljövendőnek és azonfelül még mindig nem ad választ a szenvedés problémájának megoldására. Csodálkozhatunk-e, hogy a sok földi boldogtalanság és rossz látása és érzése a modern bölcsélet megalapítóinak és zászlóvivőinek szájába az élet pesszimista lebecslését adja: Nietzsche, Schopenhauer, Hartmann az életet nagy komédiának, „bolondok házának” nevezik, ahol célnélküli életünket leéljük. Ők is tudják, hogy a boldogság után való vágy velünk születik, minden emberi cselekedetnek ez a végső rúgója, másrészt pedig e földi boldogság múlandósága és rövid volta ellenmondanak a mi természetes vágyódásunknak és így az emberi élet súlya az ellentétek végzetes útvesztőjébe keveredik.

A szenvedés és fájdalom misztériuma a katolikus tanításban kielégítő feleletet nyer. Mindezek az ősbűn következményei. Isten nem ilyennek teremtetten az embert, aki önhibájából zúdíttotta magára a természetes törekvéseivel ellentétes erőket, amiket semmiféle technikai haladás a világból kiküszöbölni nem tud. Ezeket csak a természetfeletti kinyilatkoztatás tanainak világánál lehet helyes megvilágításba helyezni és számukra természetfeletti ártértékelést nyerni, ami által elveszítik abszolút rossz jellegüket. A katolikus dogmatika nézőszöge szerint a szenvedés nem értéktelen rossz és minden nemes törekvést megghiúsító akadály, hanem isteni kegyelmi adomány, eszköz az ember kezében, amellyel magát a sírontúli istenországra előkészíti és érdemessé teszi. A szenvedés így értelmet és életet előmozdító tartalmat nyer, kapcsolatba kerül a meg-

váltó Krisztussal, aki a földi szenvedés poharát érettünk fenékgig ürítette és rámutatott, hogy a szenvedés az isteni akarat eszköze. Ez a krisztusi kapcsolat a keresztény ember életének szenvedését megneemesíti, nem minősíti azt a fatum oktan terhének, nem esik kétségbe, hanem a szenvedésből az örök élet felé harsogó alleluját csendít ki. A krisztusi szenvedés gondolata ösztökéli az embert a szenvedés szeretetére. Nemcsak elviselhetővé, de valósággal kívánatossá teszi. A szenvedést szerető szentek a történelem legnagyobb életbölcselei, akik a szenvedés helyes értékelésével a földi élet minden nyomorúságát a természetfeletti életbe vetett hit sugaraival aranyozták be és mint egy assisii sz. Ferenc a szenvedés szerelmesei lettek.

Az evangéliumi tanítás szerint az emberi élet csak azért érték, mert előkészület a boldog és örök túlvilági életre. Így a szenvedés értelmének mélyítése mellett új értékelést nyernek a földi élet cselekedetei, amelyek a kultúra fejlesztésére szükségesek. A természetfeletti nézőszög az erénygyakorlatok bőséges forrása, amelyek viszont ellentétben az életet lebecsülő pesszimizmussal sok földi szenvedést akadályoznak meg és így közvetve igazi kultúrális kihatással bírnak.

Az eddig elmondottak nyomán kitűnik, hogy a katolicizmus az élet értékének helyes mérlegelésével meg tudja adni a szilárd alapot, amelyen az ember minden akadály dacára önboldogulásának és tökéletesedésének munkáját elindíthatja. Most nézzünk bele kissé tüzetesebben, miként működött közre és miként vesz részt manapság is az igazi kultúra előmozdításában.

Amint fentebb az Egyház lényegének tárgyalásánál kifejtettük, Krisztus országa isteni eredete mellett emberekből álló társaság, az isteni gloria mellett emberi arculata is van épen úgy mint istenemberi Mesterének. Ezt az emberi vonást hangsúlyoznunk kell, mert ez nekünk őt mint a kultúra fontos tényezőjét mutatja be és

működésében valóban mint a népek vezetője és emberi ideálok megtestesítője és megteremtője áll előttünk. A katolicizmus nem lehetne az emberiség számára kultúrális tényező, ha önmaga mint rideg elérhetetlen valóság teljesen kívülesnék az emberi törekvések körzetén, nem lehetne a működés zászlóvivője és szellemi megmozdulásainak vezetője, ha legalább bizonyos pontig bele nem kapcsolódnék az emberiség természetes fejlődésével lépést tartó kultúrális mozgalomba, amely az összesség, az egységes nagy emberi család erő kifejtésével jár. Már pedig a történelem tanúsága szerint az Egyház élete önmagán is bizonyos kultúrális haladást, tökéletesedést és kifejlést valósít meg, emberi arculata magán viseli a korok és körülmények új vonásait, amelyek képesítik, hogy mindenkor mint vezető állhasson a nemzedékek előtt. A haladás és visszahatás összhangja tükröződik emberi arculatán, a természet és természetfelettség szép harmoniája jellemzi működését.

A keresztény vallás szemita atmoszférában lépett a földre. Első hirdetői és tanítói szemiták. A kereszténység igazi missziós területe azonban nem a misztikus Kelet, hanem a józanabb, reálisabb életbölcselet alapján álló Nyugat lett. Érdekes megfigyelni, hogy a kereszténység tanrendszere, amely a misztériumok alapjára van felépítve, nem a műveletlen vagy legalább is kevésbé művelt keleti társadalmak felé gravitál, hanem a művelt görög és római föld képezte azt a talajt, amelyen a krisztusi mustármag erőteljes törzsbe fejlődött. A görög-római műveltség egymásbaolvadásából előállott u. n. hellén világ, amely a középzónát képezte kelet és nyugat között, mutatott legtöbb fogékonyságot a keresztény eszmék iránt. Még sz. Péter is, aki pedig magát első sorban a zsidó nép apostolának tekintette, székhelyét először a hellenizmus egyik keleti gócpontjába, Antiochiában, majd Nyugat fővárosába, Rómába tette át és a misszió nagy apostola, sz. Pál, magát egyenest a

hellének apostolának nevezi. Vallástörténeti szempontból érdekes tünet, hogy a keleti keresztény egyházak és társadalmak addig virágoztak, amíg a nyugatiakkal életerős összeköttetésben állottak; mihelyt a nyugati összeköttetés megszűnt avagy meglazult, a keleti egyházak elsatnyultak, fejlődésükben visszaestek és megállt bennük az életerő és kultúrális tevékenység.

Kelettel ellentétben a nyugati nagy római birodalom a kereszténység számára termékeny szántóföldre vált. Pedig nehézségei itt is voltak, hatalmas vérzivatarok szántottak végig a fejlődő Egyház testén, belső és külső ellenségek légiója támadt rá, de ez fejlődésében megakasztani nem tudta: „Plures efficitur, quotiens metimur, semen est sanguis christianorum!” mondja Tertullianus. Minél jobban vágták-aratták őket, annál többen lettek, mert a kiömlő keresztény vér mindmégannyi mag lett.

Majd amidőn a római birodalom bukásával a népvándorlás törzsei új országokat és új birodalmakat alapítanak, a romok felett új vérkeringés indul meg a nyugati kereszténységben: a barbárok ifjúi ereje és hősie gondolkodásmódja a krisztusi szellemmel egyesülve új eszmei világot teremt Európa földjén. Itt bizonyította be először a kereszténység az ő nagy kultúrális erejét és jellegét, amikor a krisztusi vallás kötelékébe lépő nemzeteket minden faji és nyelvi széttagoltságuk dacára a közös hitvallásban egységgé kovácsolta össze. A hit és szeretet alapján megtalálták a nyugati népek azt a bensőséges egységet, amely erősebbnek bizonyult a vér és sors kötelékeinél és amely talajon a nyugati-római császárság korszakot alkotó intézménye lelte létjogosultságát.

Most tűnt ki igazán a krisztusi Egyház nagy fejlődési rátermettsége és a nyugati szellem és műveltség mélyreható módon vette ki részét Krisztus országa em-

beri vonásainak megrajzolásában és kivésésében. Ezen behatást természetesen nem úgy kell értenünk, mintha általa a kereszténység új tartalmat nyert volna. A Mester tanítása megmaradt a maga sértetlen isteni fenségében és valóságában, amelynek természetfelettsége és tisztasága felett a megígért Szentlélek örködött. A nyugati szellemnek sokszor ellenséges magatartása és alattomos elgáncsolni akarása dacára az Egyház nem adta fel az isteni hit magaslatait és nem engedte át az emberi életbölcsetség játékszerének. Nem is erről van tehát szó, amikor az Egyház és tanainak fejlődéséről beszélünk, hanem csak arról, hogy a gondviselés a nyugati szellemi élet vívmányait és kincseit felhasználni engedte a kinyilatkoztatás igazságai értelmének mélyebb felkutatására, hogy általuk az örök élet igazságai számunkra hozzáférhetőbbek legyenek.

A kereszténység misztériumainak az emberi értelem fölé emelkedő magasságai a keresztény tudósok legjobbjait természetszerűen arra indították, hogy a kifejlett görög bölcselet segítségével iparkodjanak az emberi szellem szárnyait megerősíteni a hittitkok mélységeinek kikutatásában. A keresztény bölcselet a görög bölcseletből veszi a maga bölcseleti világának kiépítéséhez szükséges fogalmakat és kifejezéseket, de viszont cserébe épen a dogmákra való alkalmazás miatt rögzíti fogalmi tartalmukat és kialakítja belőlük a „philosophia perennis”-t, amely az évszázadok váltakozó bölcseleti rendszerei mellett azt a szilárd nyugvópontot képezte, amelyről a bölcselet egészséges fejlődése és az élettel való összhangja biztosítva volt.

A görög bölcselet két korifeusa, Plato és Aristoteles, a keresztény eszmék hordozóivá váltak. Ők segítettek a kinyilatkoztatás által elénk adott bölcseleti problémák szétbogozásában és az emberi észhez mért logikus alkalmazásában, viszont az ő bölcseletük is megnemesült, az irracionális elemek leváltak tanaikról és azonfelül

értékes ismerettani és kozmológiai kiegészítést nyertek. A dogmák ugyanis sok új gondolatot és bölcseleti fogalmat vetettek felszínre, amire a természetes ész erői magukra hagyatva sohasem jutottak volna és ezeknek feldolgozásával a görög bölcselet keretei is kitágultak. Aki csak kevésbé ismeri a katolikus theológia talaján megizmosodott görög bölcseletet, aki csak egy pillantást is vetett az őskereszténység, a középkori és az újkori keresztény bölcselet mélységes metafizikai elmélyedéseire, az megérti, ha azt állítjuk hogy a materialista bölcselet az ő szegényes szűk látókörével soha ilyen kincseket nem fog kibányászni az emberi szellem kohóiból. Sz. Jusztin, alexandriai Kelemen, Tertullianus, Origenesz, sz. Ágoston, damaszkusi sz. János, Lombardus, aquinói sz. Tamás, Scotus és az újabb neoskolasztika mesterei valóban nagyot alkottak, az emberi szellem birodalmában maradandó kultúrális munkát végeztek: munkáikban a kinyilatkoztatás segítségére támaszkodó bölcselet eget-földet átfogó nagy principiumaival és a földi dolgokból elvont fogalmaival merészen repül fel a teremtet világ adottságairól a teremtető Isten trónja felé.

Ha a kölcsönös kultúrális hatás ennyire szembeötlő a keresztény és görög bölcselet között, nem kevésbé vehető észre a visszahatás a keresztény és római szellem között, ha az Egyházat mint társaságot és jogi személyt tekintjük.

Krisztus az Egyházat a monarchia elvei szerint megvalósuló, egységes és látható társaságnak alkotta, amelynek érdekköre isteni jogon az egész világra kiterjed. Róma azon időben a világ feje és elismert középpontja volt. Az Urbs jelképezte az akkori művelt világ előtt mindazt, amit római hatalomnak és műveltségnek neveztek; ő volt a nagy világbirodalom szíve-lelke, belőle indult ki az erő és a rend, az ő ótalma alatt fejlődött ki az a jog, mely mint államfenntartó alap a következő nemzedékek számára mintaképül szolgált. Egy szóval: Róma

az egység és hatalom jelképe volt. A hatalomnak ezen centrumába jött az Egyház feje, sz. Péter. Az ő hatalma isteni küldetésben gyökerezett. „Te vagy a kőszikla, amelyre én Egyházamat építeni fogom!” Krisztus ereje és a megígért Szentlélek segítsége volt sz. Péter és utódai számára a kormányzói hatalom forrása, de ezen központi hatalom mintegy természetszerű elfogadására a római szellem készítette elő a közvéleményt. Ha sz. Péter megmaradt volna antiochiai székhelyén, az Egyház kétségkívül akkor is elismerte volna fejének, de azáltal, hogy római püspök lett, az ő fősége mintegy magától értetődő dolog színezetét nyerte: római, tehát első! A kereszténység belső államéletének kiépítésében is nagy hivatás jutott a római jognak, különösen a benne erősen kifejtett tekintélyi elvnek, aminek alkalmazása és következetes keresztülvitele az egyházi fegyelem és rend terén nagyon megkönnyítette az Egyház egységének megővását.

Ha a római eszmék megkönnyítették az Egyháznak mint jogi szervezetnek kifejlését, viszont az Egyház által képviselt krisztusi tanok és kinyilatkoztatott igazságok nagyban hozzájárultak az államtekintély fogalmának megnevesítéséhez és a rendezett állami élet kialakulásához. Sz. Pál a rómaiakhoz írt levelében — 13. 1—7. — a következőkben körvonalazza az új államjogi alapelveket: „Minden lélek engedelmeskedjék a felsőbb hatalmasságoknak; mert nincs hatalmasság, hanem csak Istentől, amelyek pedig vannak, az Istentől rendeltettek. Aki tehát ellene áll a hatalmasságnak, Isten rendelésének áll ellene; az ellenszegülők pedig maguknak szereznek kárhozatot. Mert a fejedelmek nem a jót cselekvőnek, hanem a gonosznak vannak félelmére. Akarsz-e tehát félni a hatalmasságtól? Cselekedjél jót és dicséretet nyersz attól; mert Isten szolgálja ő a te javadra... Annakokáért szükség, hogy engedelmeskedjete, nemcsak a büntetés miatt, hanem

a lelkiismeretért is. Mert azért adtok adót is, mivel ők Isten szolgálói, kik ugyanezért szolgálnak. Adjátok meg tehát mindennek, amivel tartoztok: akinek adóval, adót; akinek vámmal, vámot; akinek félelemmel, félelmet; akinek tisztelettel, tiszteletet". A világi hatalom isteni eredetének proklamációja és kölcsönös jogok és kötelességek lelkiismeretbeli kötelezettsége a kereszténység kultúrális tevékenységének egyik legmélyebbre ható tette volt, mert benne gyökerezett a szeretet törvényén kiépített új államrendszer, amely lehetővé tette, hogy a szellemi és anyagi kultúrális törekvések nyugodt fejlődésnek indulhassanak. Az Isten országa, a „civitas Dei”, amely az Egyházban öltött testet, maga mellé veszi segítőtársul az államot, nem mint szolgát, hanem mint barátot, hogy karöltve működhessenek az emberiség szellemi és anyagi javának előmozdításán. Ezen szép keresztény gondolat keltette életre a középkori keresztény császárságot, amelynek oly fontos feladat jutott osztályrészül az európai civilizáció megteremtésében és fenntartásában. Ő védte a kard erejével az Egyházat a nagy népmentő munkában, viszont az Egyház a lelkiismeret parancsoló szavainak felkeltésével biztosította az államot az alattvalói engedelmesség és rend megtartásáról.

A társadalmi rendnek, mint a kultúra előfeltételének megteremtésével megkezdődött Európában az a nagy művelődési program, amely letagadhatatlan és soha el nem évülő érdeme marad a katolikus Egyháznak. A kultúra mint ilyen az emberi ész és akarat összhangú munkájának szülötte és a kereszténységtől függetlenül is létezett. Ázsia, Afrika, Amerika ősi nagy kultúrális emlékei, nemkülönben a görög és római műveltség nagy alkotásai fennenn hirdetik az emberi szellem diadalmas szárnyalását, de ezen kultúrák kiélték magukat, életerejük nem volt tartós, mert egyoldalú volt, hiányoztak belőlük a nagy erkölcsi értékek;

a régi eszmék meghaltak, új eszmék forrásai kiszáradtak és helyükbe a hanyatlás és pusztulás lépett.

Velük szemben azt látjuk, hogy azon népek kultúrája, amelyek a kereszténység ölében nőttek nagyra, a maradandóság bélyegét hordja magát. Népek és országok megszünhetnek, de a műveltség, amit az Egyház vezetése alatt szereztek, az közkinccsé válik és a haladás lépcsőjének egy-egy foka lesz, amely a magasság felé vezet.

A katolicizmus, mint kétezer éves kultúrvallás, a múltban és jelenben egyaránt mélyen rányomta bélyegét a népek szellemi életére. Úgy, hogy joggal nevezhetjük őt az európai szellemi kultúra fáklyavivőjének. Századokon keresztül az Egyház és egyedül ő volt az európai kultúra hordozója és megmentője. Mi lett volna Európából és műveltségéből, ha a népvándorlás évszázados nagy kataklizmáinak idején nem áll mellette az Egyház? Ő menti át a mindent elseprő áradat felett a régi kultúra értékeit és azt saját eszméivel megtermékenyítve és megnemesítve adja át alkotó munkára az új nemzedéknek. Az Egyház megbecsül mindent, ami szép és jó. Szemében nem akadály, hogy a latin és görög klasszikus írók pogányok voltak; műveik felhalmozódnak a kolostorok csendes magányaiban és onnét hosszú esztendőök csendes munkájával megsokasodva, lemásolva elindulnak eszméket terjeszteni, az ősi kultúrának új medret ásni és megteremtői lesznek a középkori renaissance-kultúrának, amely viszont sok tekintetben alapja a modern kor szellemi mozgalmainak.

A képzőművészet a katolikus idealizmusnak mindig kedves gyermeke volt. A régi görög-római művészet megtermékenyül a kereszténység dogmáinak erejétől és szépségeitől. A katakombák építkezéseitől és festményeitől a renaissance nagyszerű alkotásain át napjainkig az egyházi szellemtől áthatott festészet, szobrászat és építőművészet a szellemi kultúra legszebb alkotásait

adta az emberiségnek. Különösen a XIV. századtól kezdve a képzőművészet nagyszerű alkotásai a katolikus életideál megnyilatkozásai voltak. Bramante, Donatello, Michel-Angelo, Raffael, Corregio, Veronese, Tiziano, Tintoretto stb. az ő vallási szellemtől átfűtött alkotásaikban örök dicsőségei és hirdetői voltak és maradnak a katolikus művészeti kultúrának. És ebben a nemes munkában minden ország kiveszi a részét. Nálunk elég az esztergomi primási múzeum gyűjteményének magyar vonatkozású művészi alkotásait vagy a bazilika kincsestárát megtekinteni, hogy fogalmat alkothassunk a katholicizmus égbetörő magas művészetéről. A távol kelet maradandóbecsű irodalmi alkotásai, a vandálok pusztítása nyomán letarolt afrikai partok romjaiban is nagyszerű építkezései, Róma templomai és palotái és az európai kultúrális centrumokban felhalmozott szellemi és anyagi kincsek mind hangos hirdetői az Egyház kifogyhatatlan ifjúi erejének, eszmegazdagságának, haladást és kultúrát lehelő légkörének.

Az Egyház sohasem helyeselte a *l'art pour l'art* elvét, hiszen szembenáll az ő természetfeletti álláspontjával. A kultúra semmiféle alkotása és vívmánya nem lehet öncél. Minden irodalom és művészet csak addig bír létjogosultsággal, amíg a szép, jó és fenséges ideáljait tartja szeme előtt. Addig van benne harmonia és alkotó erő, míg egy úton halad az ember természetfeletti céljával és hivatásával és őt bármiképen indítja feléje. A művészetben az Egyház a nuditást természetesen elítéli, ha az az ösztönös érzékiség szolgáltatában áll, de megengedi, ha magasabb művészi szempontok kívánják, amint ezt az egyházi művészet sok kiváló alkotásán találjuk.

A szellemi kultúra többi ágaiban és a tudományok minden felsarjadásában és kifejlésében ott találjuk a katolikus Egyház fiainak szakszerű közreműködését és kultúrális értéket jelentő munkáját. A napjainkban

vezető helyre jutott természettudományoknak nincsen olyan águk, amelyben ne találkoznánk hívő katolikus tudósok neveivel. Amint a középkorban az egyetemek felállításával az Egyház a tudomány akkori művelt ágainak tűzhelyeit és gócpontjait építette ki és általuk a szellemi kultúrát mintegy körülbástyázta és megővta az elsekélyesedés ellen, épen úgy dolgoznak most is, az Egyház fiai a modern egyetemek és főiskolák katedráin, hogy a katolikus tanrendszer magas kultúrális ideáljait belevigyék a szellemi irányok materializmus avagy túlzott idealizmus felé hajló világába és rohamos léptekkel fejlődő természettudományokat megóvják a szeretlen feltevésektől és komolytalan rendszerek próbálgatásaitól. A vallási és tudományos szempontok elvben és gyakorlatban szépen megférnek egymás mellett. A katolikus álláspontot világosan elénk tárja a vatikáni zsinat tanítása: „... a hit és az ész között igazi ellentét soha sem lehet, hiszen ugyanazon Isten, aki a misztériumokat kinyilatkoztatja és a hitet megadja, oltotta az emberi lélekbe az ész világosságát, már pedig amint Isten nem kerülhet önmagával ellentétbe, épen úgy egyik igazság nem mondhat ellen a másiknak. Ezen ellenmondásnak hamis látszata leginkább onnét keletkezik, hogy vagy nem úgy értelmezik a hit dogmáit, amint azokat az Egyház érti és elénk adja, vagy pedig a véleményyszerű kitalálásokat úgy állítják elénk, mintha azok az ész biztos vívmányai és törvényei lennének”. — Sess. III. cap. 4. — Az igazi mélységes természetbúvárlat eredményei nincsenek ellentétben a hitigazságokkal, sőt ellenkezőleg a természetkutatás az Isten felé indítja az embert, akinek kinyilatkoztatása megadja a feleletet a természettudomány végső nagy kérdéseire, amire önerejéből képtelen. Honnan a világ? Honnan az élet? Kinek az akarata és törvénye szerint differenciálódnak a különböző természetű életfunkciók? Mindmegannyi kérdések, amelyek itt merednek az ember

előtt és hiábavaló a matematika, kémia, mikroszkóp és mindenféle más tudományos felkészültség, csődött mond Darwin, Haeckel és Wundt minden erőlködése, végső eredményük a pesszimista „ignoramus”.

A katolikus tudóst az ő hitbeli meggyőződése egyáltalában nem vonja el a természettudományos kísérletezésektől, sőt inkább serkenti, hogy azt, amit híte világánál megismert, az ész szárnyain is minél jobban megközelítse. Sokat hánytorgatott dolog a Galilei-eset, amelyben az Egyház ellenségei világos példát látnak, mennyire nem barátja a katolicizmus a tudományos előrehaladásnak és kész a lángészt is eltiporni, kész az igazságot véka alá rejteni, csakhogy megcsontosodott rögeszméit ne kelljen feladnia. A Galilei-eset jellegzetes példája azon előforduló és a tudományosság köntösét magára öltő támadásoknak, amikor a támadó nem érti azt, amit támad, mert nem tud átfogó képet és ítéletet alkotni magának az egész kérdés történeti mibenlétéről és értékéről. A Galilei-ügyben hozott ítélet nem támadott a heliocentrikus-rendszer igazsága ellen, amit Galilei bizonyítani nem tudott, de igenis megbélyegezte azt a törekvést, hogy valaki megfelelő bizonyítékok nélkül pellengérre állítson olyan véleményt, amely mellett minden látszat szól és amely látszólag a szentírásban is alapot nyer.

Nem kevésbé alaptalan azon állítás, hogy a pápák eltiltották a tudományos keretek közt mozgó anatómiát. Ellenkezőleg, bármennyire becsüli is az Egyház az emberi testet, mint amely a lélek által megszentelt emberi természet egyik lényeges része, a vele foglalkozó orvostudományt és anatómiát mindig pártfogásába vette. Hiszen a híres salernói egyetem orvosi fakultásán, amelyet a pápák állítottak fel, 1213 óta az anatómia kötelező tárgy volt; az első, aki tudományos anatómiát írt a XI. században, a monte-cassinoi bencés, Constantius Afer volt. A később felállított középkori egyetemek

orvosi fakultásai számára az anatomia a statutumok tanúsága szerint mindig engedélyezve volt. VIII. Bonifác és IV. Sixtus pápák intézkedései nem az anatomia, hanem a visszaélések ellen irányultak. VIII. Bonifác ugyanis megtiltotta azt a kegyeletet sértő próbálkozást, hogy a keresztes hadjáratok idejében a messze idegenben elesett keresztes vitézek holttestét kifőzték és csontjaikat szentelt földbe csomagolva hazaszállították. IV. Sixtus pedig személyesen lépett fel a hullarablás ellen: a sírokat törték fel, hogy a boncoláshoz szükséges hullákat megszerezzék.

Az értelmi kultúra mellett a katolicizmus nem hanyagolja el az erkölcsi kultúrát sem, amely deficit a modern kultúrális irányok végzetes hibája. A katolicizmusban a vallás és erkölcs annyira szerves összefüggésben állanak, a tettekben megnyilatkozó hit annyira jellegzetes alapgondolata a krisztusi Egyház minden működésének, hogy nélküle a szeretet és könyörület vallása el sem képzelhető. Elég Európa történetének fonalát követnünk és látjuk azt a nagy erkölcsi megújítást, amit a kereszténység terjesztőinek munkája előidézett. Amit a régi pogány világ semmiféle bölcselkedése elérni nem tudott, azt véghez vitte a pogányság szemében esztelen Kereszt, amelynek tövében megtisztultak a szívek, meghajolt a fékeveszteett szenvedély által felkorbácsolt emberi gőg és diadalt ült a megnemesített emberi méltóság. Erre az akaratkultúrára még nagyobb szüksége volt az emberiségnek, mint az értelemkultúrára, épen azért nagyobb dicsőség is háramlik belőle az Egyházra. Ezen kitartó áldásos működésének köszönhető, hogy folyton újabb területek kapcsolódnak be a különböző világrészekben az általános nagy népművelődési mozgalomba és a lelkek fogékonyakká válnak a társadalmi egyensúly és boldogság kiépítéséhez szükséges erkölcsi ideálokkal szemben. Ez az igazi népnevelő munka, amely nélkül semmi más kultúra fenn nem állhat.

A katolicizmus szigoruan és kérlelhetetlenül a tízparancsolat alapján áll és amint a múltban, úgy a jelenben is megalkuvást nem ismerve iparkodik a természetjogban gyökerező isteni parancsnak érvényt szerezni. Pedig mennyi akadályt kell legyőznie? A régi és újkori materialista bölcselet romboló munkája az emberi gyarlóságok és szenvedélyek létjogosultságának hangoztatásával iparkodik az erkölcsi törvény és az erkölcsi kultúra sáncain rést ütni és az emberi szabadság elvét az erkölcsi törvényektől független autonóm szabadsággá alakítani. Függetleníteni akarja az embert az ő Istenétől és saját eszes természete lelkiismeretének szavától, hogy azután a szenvedélyek rabjává tegye. Előttük nincsenek, nem léteznek erkölcsi ideálok, a jó és rossz fogalma elavult, idejét múlta megkülönböztetés, az új társadalmi erkölcsnek új elvek szerint kell berendezkednie, amelynek normája és egyedüli irányítója az érzékiség és szenvedély kielégítése. Valóban ők azok a hamis próféták, akikről Krisztus mondotta, hogy gyümölcseikről felismerhetjük őket, mert a nyomukban járó pusztítás és dekadencia világosan jelzi életüket.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a katolicizmus éles vonásokkal meghúzott erkölcsi törvényei párosulva a rendelkezésére álló kegyelmi eszközök természetfeletti kihatásaival ugyanazon körülmények és életfeltételek között minden másnál alkalmasabbak az erkölcsi kultúra fenntartására és fejlesztésére, amit a statisztika számadatai igazolnak.

Csupán néhány jellemző tényre akarunk rámutatni.

A társadalmi élet sejtjei a családok és a családi élet egyedeinek erkölcsi erő összességéből tevődik össze a társadalom erkölcsi kultúrája. A családvédelem tehát kulturális munka, míg a családi tűzhelyek lerombolása egyzersmind a társadalmi erkölcs-kultúra dekadenciáját vonja maga után. A krisztusi törvényhozás a családot a legmagasabb erkölcsi piedesztálra helyezte, amidőn a

házasságot, a férfi és nő életének egész életre kiható egybeforrasztását szentségi jelleggel ruházta fel. Krisztus és az ő Egyháza között fennálló bensőséges misztikus egység mintájára szervezte meg a társadalom életének alapját, hogy ennek nyomán Isten országának és a társadalomnak egyedszaporulata az erkölcsi törvényeknek megfelelően menjen végbe. Rányomta a felbonthatatlanság bélyegét: „Amit Isten egybekötött, ember el ne válassza”, — Márk, 10. 9. — ami által a magasabb erkölcsi szempontok megmentése érdekében kivonta az emberi indulatok és szenvedélyek hullámlásából, hogy a társadalmi élet szilárdsága biztosítva legyen. A katolikus vallás mindig híven kitartott Mesterének parancsa mellett és semmiféle opportunizmus tőle el nem térítette. Sok minden másként alakult volna a világon, ha a XVI. század vallási harcaiban az Egyház ezen pontban feladta volna a krisztusi törvényt, ha például VIII. Henrik angol királynak házassága felbontásával engedményt tesz. De nem tette, nem is tehette, mert tanrendszerének egyik sarkalatos követ zúzta volna szét és méltatlanná vált volna a krisztusi jegyes tiszta mirtuszkoszorújára.

Sajátos dolog, hogy a házasság egységének és felbonthatatlanságának védelmében a katolikus Egyház teljesen magára maradt. A kor szelleme által megromlott erkölcsi felfogás a házasság intézményén végzett legnagyobb rombolást, mert teljesen a könnyelműség és a szenvedély játékszeréül dobta oda, ami a társadalmi erkölcsi kultúra anarchiájának kezdete.

Lehet-e azután csodálkoznunk, hogy a családi tűzhely lerombolásának nyomában fellépnek a társadalmat veszélyeztető kórtünetek: az abortus, az egyke, a nemi betegségek ijesztő elszaporodása. Az evangéliumi tisztaság hirdetői és követői fájdalmasan állapítják meg a féktelen hédonista kiélés és élvezetvágy alapján álló materialista bölcselet bőséges aratását. Nagy érdeme a

katholikus Egyháznak, hogy a testi tisztaság és önmegtartóztatás parancsainak hangoztatásával lassankint utat tört magának a józanabb felfogás. „Hadd tombolja ki magát az ifjúság!” elve immár komoly aggodalmat kelt. Az orvostudomány kutatásai és megfigyelései igazat adtak az Egyháznak: komoly tudósok a tudomány fegyvereivel szállnak síkra amellet, hogy az önmegtartóztatás a legbiztosabb eszköz a természet életerőinek fenntartására és célszerű fejlesztésére. A nemi élet egyik alapos ismerője szerint: „Tapasztalati igazság, hogy az igazi tisztaság még soha embernek nem ártott, viszont igaz, hogy a tisztátalanság által rendkívül sok ember szenvedett kárt testén-lelkén”.

Általában hozzátehetjük még az elmondottakhoz, hogy az egyedek megszentelésére irányuló kegyelmi eszközök a katolicizmus kezében szembeötlően csökkentek különösen azon bűnöket, amelyek a társadalmi rendre való kihatása kézenfekvő. A gyilkosság, öngyilkosság, párbaj mindmegannyi merénylet az Egyház tanítása szerint a társadalom ellen, mert az egyedek önhatalmúlag hozzányúlnak az élethez, amelyre egyedül az életet adó Istennek van joga és megkárosítják a társadalmat, amely minden fiának munkásságára számot tart. Azok a sokszor kigúnyolt gyóntatószékek e tekintetben nagyobb kultúrális munkát végeznek, mint a bölcs professzorok katedrái, mert ezeken a bajokon nem az ész rideg szavával, hanem az isteni kegyelem erejében megerősödött lelkiismeret hatalmával lehet csak segíteni.

Az erkölcsi kultúra keretében szabad legyen még egy vonást kiemelnem, ami egyszersmind felelet is arra a kemény vádra, hogy a katolicizmus nem ápolja eléggé a hazafiságot. Soha igaztalanabb vádat még nem emeltek, mint amikor katolikusokat e tekintetben egy sorba akarnak állítani a hazát nem ismerő internacionális demokráciával! A katolicizmus nem

internacionális a szó mai értelmében, hanem univerzális, amelynek kebelében egyformán megfér a hindú pária a spanyol grandokkal. A mi példaképünk a hazáját szerető és sírató Krisztus! A természetfeletti élet törvényei és légköre nem ölik meg a természetes érzéseket, hanem még jobban megnemesítik, még jobban felemelik és a szeretet törvényének összhangjában egyesítik őket. Azért, hogy mi vágyódunk az örök természetfeletti haza után, nem hanyagoljuk el természetes hazánkat, amelyet eszköznek tekintünk a végcél elérésére. Az Egyház és a haza szeretete nem két ellentétes pólus, amit nem lehet közös nevezőre hozni. Ellenkezőleg maga az Egyház megkívánja ezt tőlünk, mint erénygyakorlatot és a Makkabeusok könyvének hőseit mint mártírokat állítja elénk, mert a hazai föld és hazai törvények védelmében estek el. —

Korunk kultúrájának jellege elsősorban gazdasági kultúra. Az emberiség nagy része önző szakadatlan bírvágy rabja anélkül, hogy ezeket az anyagi kultúrális előnyöket magasabb ideális szempontok nézőszögébe vonná. A liberális nemzetgazdaság korifeusai az egoizmus és individualizmus alapján állva iparkodtak a katolikus elvek és gazdasági élet alapelvei között ellentéteket felfedezni és szítani, mintha a katolicizmus idegenül állna szemben a nemzeti jóléttel, sőt ezt megakadályozni törekednék. Ezzel szemben az igazság az, hogy a katolikus ethika és gazdasági élet törvényei között szoros kapcsolatok vannak. Az emberszeretettel párosult igazság és becsületesség képezi a katolikus gazdasági ethika alapigazságait és ezeknek iparkodik is érvényt szerezni. A katolikus álláspontot helyesen jellemzi Ehrhard Albert: „Ha a katolikus kereszténység nemcsak gazdasági, hanem vallás-erkölcsi okból követeli, hogy a gazdasági élet minden terén a szociális igazság követelményei teljesüljenek és ezenfelül a felebaráti szeretet szelleme egyre jobban uralomra jusson, lehet,

hogy az emberi egoizmus és az embertelen bírvágy ezáltal magukat visszaszorítva és megkárosodva érzik. Az igazi kultúra azonban ezáltal nem lesz akadályozva, hanem csak előmozdítva és a modern kultúra zászlóvivői nem lehetnek azon a véleményen, hogy az egoizmust, bírvágyat és embertársaink kihasználását mint kulturális erőt ismerjék el”.

Szinte hihetetlenül hangzik, annyira agyonhallgatják az ellentáborban, hogy a materiális világnézet nyomán rohamos léptekkel kifejlődő szociális nyomor enyhítésének hangoztatása és eszközök megjelölése a munkásvédelemmel kapcsolatban mennyire a katolikus szellem képviselőinek műve volt. Annál keményebben akarjuk ezt aláhúzni és hangoztatni, mert a közhiedelem azt tartja, hogy ez a szociáldemokrata elvek vívmánya, ami nem felel meg az igazságnak, mert az a katolikus eszméből ered és annak korábbi megvalósulását az annyira agyondicsért liberalizmus hiúsította meg. Amidőn 1877 márc. 19-én a német katolikus Centrum-párt nevében Galen gróf mélyreható szociális reformokat terjesztett elő a német birodalmi gyűlésben, amelyek között ott volt a vasárnapi munkaszünet, a gyári munkások védelme és túlhajtott kihasználásuk megakadályozása, a női és gyermekmunka védelme és korlátozása, a nem-katolikus liberális kormánypártok gúnyosan támadtak a Centrum ellen; maga a kormány a javaslatot sértő provokálásnak minősítette az ország jólbevált szociális politikája ellen, sőt valósággal úgy tüntette fel, mintha ezen reformok a nemzeti jólét károsodását idéznék elő és eredményük a nemzet elszegényedése és elnéptelenedése lenne. Nem az Egyház volt-e a katolikus erkölcstan alapján felállított és védett helyes társadalmi és szociális berendezkedés törvényhozója XIII. Leó híres „Rerum novarum” körlevele által?

A katolicizmus nem ellensége a józan és emberséges kapitalizmusnak sem, de igenis a burkolt rablásnak és

embertelenségnek. Mindig hangoztatja, hogy a munka és a földi javak nem képeznek öncélt, amely elv szem-meltartása az igazi és helyes korlát, amelynek keretein belül az egészséges gazdasági élet kifejlődhetik. Az evangéliumi szegénység tanácsa épen úgy nem tiltja és nem akadályozza meg a földi javakért való küzdelmet és a katolikusok közgazdasági jólétért való törekvését, amint a szűzesség tanácsa nem akadályozza a házasséget és a velejáró hűséget és szeretetet.

Maga a szkolasztika, ez a kimondottan katolikus alapokon felépített bölcseleti rendszer, az ő nagy ethikai irányelveivel a józan kapitalizmus alapjait rakta le, mint ezt sz. aquinoi sz. Tamás, sienai sz. Bernardinus, Kajetán bíboros stb. műveiben találhatjuk és amit a modern kutatók, élükön Sombart Werner is elismernek. Hiszen a kapitalizmus önmagában sok jót rejt, sok társadalmi előnyt ad és mozdít elő, amiket a helyes emberszeretet szolgálatába lehet állítani. Szegény vagy gazdag keresztény szempontból teljesen egyforma értékelés alá esik, ha állapotbeli kötelessége szerint él: a krisztusi ethika a szegényt felemeli az irgalmasság kezével, gazdagot meghajlítja a könyörület és adakozás erényével, hogy így az egységes társadalmi rend és kultúra kialakulását lehetővé tegye.

A katholicizmus részvétele a szociális és karitatív életben isteni parancson nyugszik. Nem hirdeti az utópikus vagyonegyenlőség elvét, de igenis áthidalni igyekszik a szakadékokat az irgalmas szeretet cselekedeteivel. Ezt mindig és mindenütt felleljük a katholicizmus múltjában: a dómok nagyszerű művészi emlékei és műkincsei mellett mindenütt ott van a kórházak és szegényházak kultúrális munkája, amely a tettekben megnyilvánuló eleven hit reflexfénye. A katolikus Egyház szociális organizáció tekintetében valóban nagy és minden elismerésre méltó mintaképeket alkotott.

A katholicizmus nem gátolja a személyiség kifejlését.

Ellensége azonban az Egyház a túlzó individualizmusnak, amely annyi egyéni és társadalmi katasztrófa előidézője. Az „Én” a modern ember bálványa és divatideálja! Belőle születik az anarchia az egész vonalon: a hedonizmus, féktelen élvezetvágy, erkölcstelenség, szabadházasság, a növekvő immoralitás, öngyilkosság, luxus, divatőrület, korán kiélt ifjúság, örömtelen aggkor, a válás-erkölcsi fogalmak meghamisítása, egyszerűen minden, ami kultúraellenes.

A mai modern ember törekvései odairányúlnak, hogy bölcséleti rendszerekkel oldja meg az emberi élet nagy alapproblémáit: a racionalizmus, materializmus, optimizmus, pesszimizmus, monizmus, theosophizmus, buddhizmus stb. vígasztalan versenyt futnak egymással az emberiség boldogítására. Minden áradat közepette rendületlenül áll a katholicizmus az ő életerőt, boldogságot és életbölcséséget nyújtó hitrendszerével.

A felsorakoztatott tények világosan és félreismerhetetlenül bizonyítják, hogy a katholicizmus az élő Istennek élettől duzzadó alkotása, az igazi nemes élettartalom forrása és minden kultúrális törekvés megtestesült ideálja, amely megnyugtató feltételeket ad az élet minden nagy kérdésére. Ez a katholicizmus diadala minden más világnézet és vallás felett, mert magán hordja isteni Mesterének vonásait, amelyekkel bebizonyította a világnak, hogy valóban ő az út, az igazság és az élet.

TARTALOM

	Oldal
1. A krisztusi Egyház megalapítása	5
2. „Extra Ecclesiam Nulla Salus”	15
3. Az Egyház alkotmánya	23
4. „Tanítások minden népet”	32
5. A katolikus hitrendszer alapigazságai	44
6. A katolicizmus kulturális munkája	55

MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA

KÖNYVTÁRA
Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtára 3635/195 1 sz.

KINCSESZAR

Az ország egyetlen, a tudományok minden ágát felölelő és népszerűsítő könyvsorozata. 150 kötetes keretében az ismeretek teljes enciklopédiáját nyújtja, úgymint :

MAGYARSÁGISMERET
TÖRTÉNELEM
AZ ÚJ EURÓPA
IRODALOMTÖRTÉNET
EMBER ÉS TERMÉSZET
MŰVÉSZET, KÖNYV
KÖZGAZDASÁG, STATISZTIKA
VALLÁS ÉS FILOZÓFIA
TERMÉSZETTUDOMÁNY
ORVOSTUDOMÁNY
HADTUDOMÁNY, SPORT
FÖLDRAJZ
TÁRSADALOMTUDOMÁNY
ÉLETRAJZOK

„A MAGYAR SZEMLE KÖNYVEI“

önálló nagyobb monografiák a következő szerzőktől :

*Szekfű Gyula, Weis István, Hóman Bálint,
Horváth János, Farkas Gyula, Babits Mihály,
Julier Ferenc, Gratz Gusztáv, Genthon István.*

KÉRJEN RÉSZLETES PROSPEKTUST.

Kiadóhivatal : Budapest, VI., Vilmos császár út 26. sz.